

ŽIVETI PRAVA DETETA

Aktivnosti dece i mladih u ostvarivanju prava deteta

Centar za prava deteta

Save the Children

ŽIVETI PRAVA DETETA

Aktivnosti dece i mladih u ostvarivanju prava deteta

ŽIVETI PRAVA DETETA

Aktivnosti dece i mladih u ostvarivanju prava deteta

Izdavač

Centar za prava deteta
Beograd, Skender-begova 20/12
011 33 44 170
www.cpd.org.rs
office@cpd.org.rs

Za izdavača

Dr Ivana Stevanović

Urednica

Dr Ivana Stevanović

Priredile

Dragana Ćuk Milankov
Milena Golić Ružić

Lektura/Korektura

Tanja Bogićević

Dizajn

Rastko Toholj

Publikовано 2013. године

Publikacija je nastala u okviru projekta „Živeti prava deteta”,
koga Centar za prava deteta realizuje u saradnji i uz podršku
Save the Children.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom
rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Save the Children

SADRŽAJ

Predgovor	4
METODOLOGIJA RADA	7
AKTIVIZAM DECE I MLADIH — GRUPE UKLJUČENE U PROJEKAT „ŽIVETI PRAVA DETETA”	9
AKTIVNOSTI GRUPA DECE I MLADIH U OKVIRU PROJEKTA „ŽIVETI PRAVA DETETA”	24
Akcije zastupanja	24
Konsultativni proces sa decom o Prednacrtu zakona o pravima deteta	56
Obeležavanje 20. novembra, dana usvajanja Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta	58
Učešće dece u izveštavanju pred Komitetom za prava deteta	72

Predgovor

Kulturne norme u kojima deca odrastaju čine da su ona vekovima van uticaja na donošenje odluka u vezi sa životom u zajednici. Isključenost dece se ne ogleda samo u odsustvu njihovog glasa prilikom kreiranja praktičnih politika u domenima bitnim za život dece, već i u njihovim svakodnevним odnosima sa odraslima. Kako u institucionalnom okviru (kao što je njihov odnos kao učenika prema profesorima, na primer), tako i u privatnom (kao što je njihov odnos sa roditeljima), dominira stav da su odrasli ti koji, bez obzira na konkretnu situaciju i uzrast deteta, najadekvatnije mogu sagledati situaciju, te treba da imaju i moć donošenja odluka.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta kao međunarodni ugovor sa najviše ratifikacijom, napor država da je implementiraju, kao i angažman međunarodnih organizacija i organizacija civilnog društva da se prava deteta ostvaruju, polako menjaju dominantne kulturološke obrascе koji oblikuju odnos prema deci.

I u Srbiji je poslednjih godina napravljen izvestan pomak u uključivanju dece u kreiranje društvenih procesa. Ipak, deca i mlađi i dalje imaju utisak da u Srbiji nema dovoljno društvenih sadržaja koji su mladima na raspolaganju, a koji su u skladu sa njihovim potrebama i interesovanjima.

*Super je biti mlađ bilo gde,
malo je monotono biti mlađ u Srbiji.*

Lazar, 17 godina, Niš

Smatraju, takođe, da odrasli i dalje većinom nisu otvoreni da čuju njihovo mišljenje.

*Uglavnom mlade ne slušaju mnogo,
nemamo gde da iskažemo svoje mišljenje.*

Anđela, 16 godina, Niš

Njihovo je iskustvo i da odrasli nemaju poverenja u njihove kompetencije na društvenom planu.

*Kada organizujemo nešto u školi, prva reakcija profesora je: „A šta ćemo ako nešto loše krene,
ipak ste vi mladi.”*

Ana, 16 godina, Užice

Sve u svemu, sagledavanje života u Srbiji iz perspektive dece i mlađih, ukazuje da oni i dalje nisu u dovoljnoj meri uključeni u donošenje odluka o aspektima života zajednice koji ih se tiču. Ne treba zaboraviti da propust da

se deca sagledaju kao zrela, sposobna, samosvojna bića u granicama svojih razvojnih mogućnosti, ne ugrožava samo decu, već umanjuje i mogućnost zajednice da potpunije razvije svoje kapacitete.

*Kad bi nas pitali koje bendove bismo mi slušali,
više bi bilo publike na koncertima.*

Slobodan, 16 godina, Vrbas

Stoga se Centar za prava deteta (u daljem tekstu: Centar) svojim delovanjem zalaže za ostvarivanje prava deteta u Republici Srbiji, a u skladu sa Konvencijom o pravima deteta. Deo tog usmerenja Centra je i projekat **Živeti prava deteta**, koji se realizuje u saradnji sa organizacijom *Spasimo decu* (Save the Children). Namera projekta je podsticanje većeg učešća dece u kreiranju politike vezane za oblast prava deteta, što obuhvata:

- ▶ podsticanje svesti donosilaca odluka o značaju uključivanja dece u proces izveštavanja o primeni Konvencije o pravima deteta;
- ▶ kreiranje Koalicije za praćenje ostvarivanja prava deteta, kao i
- ▶ podsticanje partnerstva dece i odraslih u aktivnostima praćenja ostvarivanja prava deteta i zastupanja za njihovo puno ostvarivanje.

Svrha projekta je promocija participativnog modela praćenja ostvarivanja prava deteta koji bi se realizovao uključivanjem i osnaživanjem dece i civilnog društva za praćenje i zastupanje za unapređenje prava deteta u partnerstvu dece i odraslih.

Tokom projekta realizovane su brojne aktivnosti grupa dece i mlađih okupljenih oko organizacija civilnog društva. Sve one odražavaju participaciju dece, i pokazuju šta sve deca mogu ostvariti u partnerstvu sa odraslima. Publikacija koja je pred vama je nastala u okviru projekta, s ciljem predstavljanja ovih dobrih praksi. Verujemo da prikazane aktivnosti mogu biti ne samo polazna osnova za osmišljavanje angažovanja sličnih grupa dece i mlađih, već i dragoceni izvor motivacije. Akcije nezadrživo prenose energiju i entuzijazam mlađih, koji ne ostavljaju prostor za oportunizam odraslih.

Metodologija rada

U periodu od 2005. do 2009. godine, Centar je kroz projekat ***Monitoring prava deteta — glasovi dece*** podržan od strane norveške i švedske organizacije Spasimo decu (Save the Children Norway, Save the Children Sweden), razvio metodologiju podsticanja dečjeg praćenja ostvarivanja prava deteta, i zastupanja za njihovo puno ostvarivanje.

Projekat je nastao kao odgovor na potrebu da se sistematski radi na osnaživanju dece za aktivan i odgovoran odnos prema vlastitom okruženju, pripremajući ih na taj način za konstruktivno učešće u životu zajednice. Osnovni okvir za to predstavlja učenje o pravima deteta a potom i stvaranje mogućnosti za preduzimanje konkretnih akcija. Usvajajući osnovne pojmove vezane za uređenje društvenih odnosa, mladi se upoznaju sa raspodelom uloga i odgovornosti uključujući i značaj vlastitih kapaciteta. Na takav način se podstiče njihova osetljivost za šire socijalno okruženje, jačaju kapaciteti za unapređenje socijalnih odnosa, razvijaju veštine analiziranja, argumentovanog zastupanja i svrshishodnog delovanja.

Kako je primena projektne metodologije u školama imala odličan rezultat i bila preporučena od strane Ministarstva prosvete Republike Srbije za dalju implementaciju, Centar je ovaj način rada transponovao na oblast društvenog angažovanja omladinskih aktivističkih grupa. Na ovaj način uključuju se nove grupe dece i omogućava se širi uticaj mladih na život zajednice. Tako je projekat ***Živeti prava deteta*** izrastao iz prethodnog projekta, nadovezujući se na njegove ostvarene rezultate.

U realizaciju projekta je uključeno pet grupa dece i mladih: Dečiji informativno-kulturni servis (DX) koji deluje pri Centru za prava deteta iz Beograda, grupa dece i mladih okupljena oko Užičkog centra za prava deteta, mladi aktivisti programa Društva za razvoj dece i mladih — Otvoreni klub iz Niša, omladinska grupa pri NVO Osmeh iz Vrbasa (koja se priključila projektu tokom 2012. godine) i grupa dece i mladih iz Dečijeg stvaralačkog centra — Maštalište iz Zrenjanina (koja se takođe priključila projektu tokom 2012. godine).

Kao što je bilo napomenuto, generalna ideja projekta je da se grupe dece i mlađih osnaže za aktivan odnos prema unapređenju položaja dece i praćenju prava deteta kroz razvoj partnerstva dece i odraslih u procesu zastupanja. U tom cilju, tokom tri godine realizacije projekta sprovedeno je više vrsta aktivnosti.

Jedan deo aktivnosti grupa se odnosio na osmišljavanje i izvođenje akcija zastupanja. Naime, članovi omladinskih grupa koji do sada nisu imali prilike da se upoznaju s pravima deteta, participacijom mlađih i/ili planiranjem akcija zastupanja za ostvarivanje prava, bili su upoznati s tim temama kroz radionice vođene od strane voditelja grupa. Nakon obuke, usmeravali bi se na izdvajanje problema s kojima se njihovi vršnjaci sreću u okruženju, birali probleme za koje smatraju da su relevantni i da je moguće uticati na njihovo rešavanje i zatim planirali i izvodili akcije zastupanja. Svake godine grupe bi realizovale 2 do 3 akcije ovog tipa.

Deo akcija zastupanja bio je usmeren na povećanje participacije dece i mlađih u društveno političkom životu, uz namenu da se podstaknu da razmišljaju o svojim interesima, potrebama i pravima. Tako su deca i mlađi bili uključeni u konsultativni proces u vezi sa Prednacrtom zakona o pravima deteta.

Kako je jedan od ciljeva projekta podsticanje svesti zajednice o deci kao nosiocima prava i samosvojnim društvenim akterima, u toku trajanja projekta je, kao posebna grupa aktivnosti, svake godine obeležavan 20. novembar, datum kada je 1989. godine u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija usvojena Konvencija o pravima deteta.

Treća grupa aktivnosti se odnosila na praćenje i izveštavanje o ostvarivanju prava deteta u Republici Srbiji. Cilj ovih aktivnosti je bio osnaživanje dece da aktivno prate ostvarivanje svojih prava i nauče da učestvuju u procedurama izveštavanja.

Sve navedene aktivnosti će biti šire prikazane u daljem tekstu. Uvažavajući participaciju dece, namera je da se one prikažu i iz ugla samih mlađih aktivista koji su ih neposredno realizovali. Stoga je prilikom pripreme publikacije obavljen razgovor sa svim grupama dece uključenim u projekat. Intervjuom su bili obuhvaćeni članovi omladinskih grupa koji su prethodnih godina učestvovali u projektnim aktivnostima, uključujući i one koji su u međuvremenu postali punoletni i prestali da budu aktivni članovi grupe.

Aktivizam dece i mladih — grupe uključene u projekat „Živeti prava deteta”

Želim da se i moj glas čuje u ovom društvu. Boli me kad čujem da mlađi hoće promene, a neće da se uključe u donošenje odluka. Htela sam da se vidi da su mlađi i te kako aktivni.

Kaća, 17 godina, Užice

Žalim situaciju gde mlađi ljudi ne čine ništa, nezainteresovani su i misle da je država kriva za sve. Mi mislimo da mi treba tu državu da menjamo i usklađujemo sa svojim potrebama.

Petar, 18 godina, Beograd

Nasuprot još uvek dominantnom mišljenju odraslih da deca i mlađi nisu dovoljno zreli za ravnopravno uključivanje u život zajednice niti zainteresovani da se uključe, značajan deo dece i mladih u Srbiji želi da bude društveni akter, a

ne samo posmatrač. Okupljeni oko organizacija civilnog društva, oni kritički posmatraju svet oko sebe i iniciraju uvođenje promena. Članovi aktivističkih grupa okupljenih u okviru projekta **Živeti prava deteta** su pravi primer za to.

Bila sam u školskom parlamentu, ništa nismo mogli da realizujemo bez sredstava koje imaju nevladine organizacije.

Zato mislimo da je dobro biti u nevladinoj organizaciji. Videli smo kroz projekat koji smo realizovali da ima mogućnosti finansiranja, pa time i ostvarivanja naših ideja.

Aneta 16 godina, Vrbas

Ovde učimo da kažemo svoje ideje, da ih uobličimo, realizujemo.

Luna, 16 godina Zrenjanin

Pored pružanja mogućnosti da utiču na društvenu realnost, uključenost u rad organizacija civilnog društva im pruža i

prihvatanje i uvažavanje, kao i mogućnost učenja novih, interesantnih stvari sa kojima se inače ne bi sreli.

Volim da dolazim ovamo zato što se osećam prijatno. Šta god da kažem tamo neće biti shvaćeno pogrešno, neće biti osuđivano, naučili su nas da poštujemo različitosti. Ne osećam takvu energiju kod većine ljudi na ulici.

Milica, 16 godina, Zrenjanin

Prijatna mi je atmosfera ovde, opušteno je, na opušten način se uči o raznim stvarima koje su bitne. Mogu da se ispoljim na neki način i saznam neke stvari za koje nisam znao, da dobijem neke nove ideje...

Petar, 17 godina, Niš

Aktivnosti koje sprovode u okviru grupa čine ih senzibilnijim za dešavanja oko njih i spremnijim da reaguju.

Mi sada vidimo da se tuđa prava krše i reagujemo. Na primer, na času fizičkog na polovini sale devojke vežbaju košarku, a na drugoj polovini sale dečaci igraju košarku. Devojčice uvek samo vežbaju košarku, ali je ne igraju. Kada smo rekli profesoru da je to neravnopravan tretman devojaka, samo se nasmejao.

Dunja, 15 godina, Vrbas

Učešće u DX-u menja percepciju, neke stvari posmatram mnogo drugačije. Od kada sam ovde vidim mnoge stvari koje ne funkcionišu. Indoktriniran sam da opažam stvari vezane za različitosti, poštovanje ljudskih prava...

Petar, 18 godina, Beograd

Naučili smo da koristimo naše pravo na participaciju.

Olga, 19 godina, Beograd

Pri tome, nailaze na različite reakcije odraslih.

*Mislim da su ljudi počeli da se ježe kada im spominješ prava.
Prvo pitaju: „A gde su tu obaveze?”*

Olga, 19 godina, Beograd

Kad sam se uključio u Osmeh nisam ništa znao o tome šta su prava deteta. Sada ih primenjujem i u svakodnevnom životu. Mami kažem „Imam ja pravo!”. Ona pita: „Otkud tebi to pravo?” I oni uče uz mene.

Slobodan, 16 godina, Vrbas

Moja majka je profesor i prolazi sada kroz edukacije vezane za nasilje. Pa me zove „Anči, dođi da vidiš da li sam ovo dobro napisala! Kako bi ti to rekla?”. Osećate veće poštovanje i u temama koje nisu porodične.

Ana, 17 godina, Užice

Reakcije vršnjaka na njihovo društveno angažovanje su takođe različite.

Često sam od vršnjaka slušala: „Šta se zaluđujes da nešto menjaš?”

Olga, 19 godina, Beograd

I neki naši vršnjaci ne shvataju šta tu možemo da uradimo — šta se trudiš, kažu, to će i ovako sve da se sruši. Puno je mlađih pasivno, nemaju želju da učine nešto za sebe.

Milica, 16 godina, Zrenjanin

Imamo podršku vršnjaka, zato što hoće promene, ali neće da se uključe. Odgovara im da to radi neko i za njih.

Nađa, 17 godina, Užice

Odrastanje uz aktivističku vršnjačku grupu u velikoj meri menja i njih same, čineći ih zrelijima, samostalnijima, sigurnijima u sebe i spremnijima da prihvate druge.

Klub će od mene da napravi čoveka, ali proces je još uvek u toku!

Milan, 18 godina, Niš

Ja sam prošle godine krenula u Maštalište. Ranije sam, kada je na jednom mestu više nepoznatih ljudi, samo slušala sa strane. Kada sam ove godine nastavila da idem, shvatila sam da mogu slobodno da kažem šta mislim — kako je to moćan osećaj!

Milica, 16 godina, Zrenjanin

I pored prepreka na koje nailaze, aktivnosti koje sprovode im daju snagu da nastave dalje.

Kad se sve završi, vidimo promenu i znamo da smo mi tome doprineli i da će trajati bar neko vreme.

Ana, 17 godina, Užice

Evo ko su mladi aktivisti iz našeg projekta:

Grupa dece i mladih pri Užičkom centru za prava deteta

Užički centar za prava deteta osnovan je 1998. godine s ciljem da poboljša položaj dece i mladih u društvu. Kao organizacija već dugi niz godina radi s ciljem da decu, mlade i roditelje informiše o pravima deteta, uključi ih u donošenje odluka u sveukupnom društvenom životu i pruži im različite oblike obrazovanja.

Centar okuplja veliki broj mladih aktivista, uglavnom učenika uzrasta od 15 do 18 godina, koji se sa velikim entuzijazmom uključuju u realizaciju mnogih aktivnosti. Mladi učestvuju na radionicama edukativnog i kreativnog tipa, gde su najčešće teme — prava deteta, tolerancija, nediskriminacija, stereotipi, predrasude, inkluzija, itd, ali i oni sami mogu da predlože neku temu u zavisnosti od svojih interesovanja.

U Užičkom centru za prava deteta deca i mladi su uvek dobrodošli i u pozitivnoj atmosferi oni uče mnoge stvari koje kasnije dele sa svojim vršnjacima. Realizuju brojne akcije gde udruženim snagama pokušavaju da otklone mnoge probleme koji postoje u društvenoj zajednici, ali i šire. Time sebi i svojoj okolini stvaraju bolje uslove za život i obrazovanje. Užički centar za prava deteta je organizacija koja je u potpunosti posvećena deci i mladima, mesto gde se sklapaju nova prijateljstva, dopunjaju znanja i stiče samopouzdanje. Ne postoji bolji način da mladi ljudi otvoreno izraze svoje mišljenje, zabave se, a pritom i nauče mnogo korisnih stvari i svakodnevno rade na sebi upoznajući nove ljude i različite kulture.

Dečji informativno-kulturni servis DX, Beograd

Dečji informativno-kulturni servis, poznatiji kao DX, osnovan je 2002. godine, kao klub za decu i mlade pri Centru za prava deteta. DX se bavi vršnjačkom edukacijom, omladinskim medijima i organizovanjem istraživanja stavova dece i mladih. U početku, klub se bavio pravima deteta, a posebno pravom na informisanje, te su tako članovi DX pripremali i izdavali biltene i časopise za srednjoškolce, vodili omladinske radio emisije i snimili nekoliko dokumentarnih filmova.

Tokom 10 godina postojanja DX se bavio i raznim drugim temama koje su bile zanimljive deci i mladima (kao npr. interkulturalnost, participacija, inkluzija, održivi razvoj). Takođe, DX je organizovao i niz kulturno-umetničkih događaja za svoje vršnjake. Kako je sprovođenje istraživanja među decom i mladima važan deo aktivnosti ove grupe, DX svake godine sprovodi različita istraživanja polazeći od toga da se problemi mladih mogu rešavati samo ako se najpre utvrdi tačno šta postoji kao problem. Članovi DX-a bili su aktivni u procesu izveštavanja dece i mladih pred Komitetom za prava deteta, a četvoro članova je i prezentovalo izveštaje pred Komitetom.

Sve aktivnosti koje DX realizuje su bazirane na principu ravnopravnosti i uz puno poštovanje prava svih koji u njima učestvuju.

Deca i mladi aktivisti programa Društva za razvoj dece i mladih — OTVORENI KLUB, Niš

Omladinska mreža kao program Otvorenog kluba nastala je realizacijom Projekta „Živeti zajedno“. Prevazilazeći okvire projekta, grupa mladih aktivista, uz podršku svojih voditelja, počela je da razvija samostalan program aktivnosti koji vremenom postaje jedan od najvažnijih programa organizacije.

Omladinsku mrežu čini pedesetak mladih aktivista koji su završili neki od treninga organizovanih u organizaciji i stekli znanja iz interkulturnalnosti, prava deteta, kao i osnovne veštine akcionog planiranja, vođenja radionica i debaterstva. Na sastancima sa mladima se iniciraju i planiraju aktivnosti, pripremaju lokalne akcije, utvrđuju programi razmene, pripremaju aplikacije za neki od programa međunarodne razmene ili treninga na nacionalnom nivou, predlažu programi rada Mreže, pripremaju istraživanja, razmenjuju iskustva itd. Za članove Mreže se organizuju i dramske radionice, novinarske, forum teatar, radionice izrade nakita, radionice iz oblasti liderstva, medijacije, kao i mnoge druge. Članovi Mreže su značajan resurs organizacije i uključeni su u svaki projekat Otvorenog kluba.

**Omladinski
tim
udruženja
građana Osmeh,
Vrbas**

Svojevremeno su — kao odgovor na pitanje kako organizovati omladinski tim — odgovorili da imaju recept:

Kako skuvati omladinski tim za 15 min?

U $\frac{1}{2}$ kg dobrog raspoloženja umešati 200 gr tolerancije, $\frac{1}{2}$ litre kulture i prstohvat lepog ponašanja, pa sve to začiniti sa 100 gr ljubavi i drugarstva, usuti u smehom podmazan sud i krčkati što duže, da traje, na veoma umerenoj i tolerantnoj vatri zajedništva i razumevanja. Ako su svi oko tebe srećni i zadovoljni, tim je skuvan.

Omladinski tim Osmeha radi na podsticanju građanskog aktivizma pružajući podršku omladinskim inicijativama da kroz učenje i praktično iskustvo doprinesu stvaranju adekvatnog okvira za učešće građana, naročito mladih, u pitanjima lokalne politike i razvoju civilnog društva, a želeli bi da mladi u Vrbasu imaju potpunu dostupnost lokalnih resursa i aktivno učestvuju u kreiranju okruženja zasnovanog na demokratskim vrednostima.

Ciljevi omladinskog tima su: stvaranje uslova za aktivno uključivanje mladih, različitog socijalnog, etničkog i kulturnog porekla u promovisanje vrednosti demokratskog društva; podsticanje inicijative i pozitivne akcije među mladima u promovisanju i uspostavljanju vrednosti civilnog društva; širenje ideje o vrednostima civilnog društva i važnosti uspostavljanja i održavanja demokratskih odnosa, dijaloga i saradnje među mladima.

Omladinski tim sarađuje sa sličnim timovima iz Zrenjanina, Bećeja i Novog Bećeja, dok u lokalnoj zajednici sarađuje sa Kancelarijom za mlade, osnovnim i srednjim školama, Crvenim Krstom, Ekološkim pokretom Vrbasa. Vrednosti na kojima se bazira rad omladinskog tima su: aktivizam, timski rad, poštovanje prava, posvećenost planiranju i realizaciji zadataka, kontinuirano učenje i tolerancija.

Grupa dece i mlađih pri Stvaralačkom centru za decu i mlade MAŠTALIŠTE, Zrenjanin

U Zrenjaninu već 13 godina postoji Stvaralački centar za decu i mlađe MAŠTALIŠTE (u daljem tekstu: Centar). Centar je namenjen svoj deci od rođenja do završetka srednje škole i svi u njemu mogu da pronađu sadržaje koji ih interesuju. Do sada Centar broji preko 3000 upisane dece i mlađih ljudi.

Osnovna misija Centra je izražena u rečenici „ista prava za sve“. Polazeći od toga da sva deca, bez obzira na socijalnu, etničku, versku ili bilo koju drugu grupu kojoj pripadaju imaju jednak prava na podsticajno odrastanje. Zato u Centru danas zajedno uspešno rade deca različitih sposobnosti, socijalnih mogućnosti i maternjih jezika. U okviru Centra kontinuirano se razvijaju različiti programi, namenjeni deci svih uzrasta.

Evo kako mi, Maštari, opisujemo naše Maštalište:

„Mesto gde su svi jednaki, mesto gde je svačije mišljenje uvaženo i gde će baš svako biti saslušan, mesto ljubavi, sreće, dobrote, brižnosti.“ Šta god još dodavali, vrteli bismo se oko istih činjenica. Mislim da svako kome je imalo stalo do upoznavanja sebe, pa i drugih, zavoli Maštalište nakon nekoliko, ako ne već posle prve radionice.

—Milica Samac, II razred Zrenjaninske gimnazije

Aktivnosti grupa dece i mlađih u okviru projekta „Živeti prava deteta”

Akcije zastupanja

Grupa dece i mlađih pri Užičkom centru za prava deteta

Tokom tri godine uključenosti u realizaciju projekta *Živeti prava deteta*, deca i mlađi okupljeni oko Užičkog centra za prava deteta su osmislili i izveli više akcija zastupanja.

Jedan od problema koji su mlađi aktivisti prepoznali u svojoj sredini, jeste nedovoljna informisanost dece i mlađih o problemu trgovine ljudima i decom, eksploracije dece i prisiljavanja na prostituciju, kao i negiranje da je ovaj problem prisutan u njihovom okruženju. Stoga su osmislili akciju koja je imala za cilj podsticanje svesti i informisanosti dece i mlađih o problemu *Trgovine decom, eksploracije dece i prisiljavanja na prostituciju*.

Slušali su sa pažnjom, upijali sve što pričamo. Bili su otvorenii za razgovor, čak su delili sa nama i neprijatnosti iz svog života. To nisam očekivala.

—Kaća, 17 godina, Užice

S tom namerom su u četiri škole bile organizovane tribine na kojima je emitovan film *Moderna trgovina* i prezentovane korisne informacije o ovom društvenom fenomenu i načinima da se deca i mlađi od njega zaštite. Izrađeni su i informativni panoi koji su postavljeni po školama. U srednjim školama i na održanim tribinama je podeljeno oko 700 primeraka edukativnog materijala. Akcija je bila propraćena i od strane dve lokalne radio stanice i jedne lokalne TV stanice.

Druga akcija se bavila problemom nasilja nad decom i mladima putem interneta. Mladi aktivisti Užičkog centra za prava deteta smatraju da je i ovo problem o kojem njihovi vršnjaci nisu dovoljno informisani, a često i negiraju da problem postoji. Veruju da je veliki broj dece i mlađih izložen neposrednom uznemiravanju putem Fejsbuka. Takođe, navode da se u poslednje vreme dešava da se sve češće pojavljaju grupe na Fejsbuku koje ismevaju određene osobe, izlažući ih time velikom pritisku. Situaciju dodatno otežava i činjenica da roditelji takođe većinom nisu upoznati sa problemom nasilja putem interneta i ne znaju kako da pomognu svojoj deci da se zaštite. Stoga su kroz akciju *Nasilje nad decom i mladima na internetu* organizovali niz aktivnosti sa ciljem podsticanja svesti i informisanja dece i mlađih, kao i njihovih roditelja o ovom problemu:

- ▶ kreirali su i sproveli anketu namenjenu vršnjacima na temu (pre)poznavanja nasilja na internetu. Podaci dobijeni istraživanjem su bili uključeni u osmišljavanje narednih aktivnosti;
- ▶ u pet osnovnih škola su realizovane radionice koje su vodili vršnjački edukatori sa ciljem upoznavanja učenika sa problemom i načinima zaštite. Tom prilikom je distribuirano i 1000 edukativnih flajera;
- ▶ radionice su vršnjački edukatori sproveli i u srednjim školama, u okviru svojih razreda;

- ▶ distribuirano je 1000 edukativnih flajera za roditelje na temu nasilja na internetu, preko Saveta roditelja osnovnih škola;
- ▶ realizovane su i četiri specijalizovane emisije na lokalnim radio stanicama koje su se bavile temom nasilja nad decom i mlađima na internetu, u kojima su gostovali vršnjački edukatori.

Treća akcija se bavila očuvanjem reproduktivnog zdravlja dece i mlađih (*Sadržaji o očuvanju reproduktivnog zdravlja kroz redovnu nastavu*). Naime, mlađi aktivisti smatraju da je nepostojanje seksualnog obrazovanja u redovnoj nastavi, kroz redovne sadržaje nastavnih predmeta, problem koji vodi nedovoljnoj informisanosti dece i mlađih o ovoj temi. Pored toga, smatraju da njihovi vršnjaci nedovoljno primenjuju i ona znanja koja imaju. Stoga su organizovane aktivnosti sa ciljem informisanja vršnjaka, profesora i lokalne zajednice o važnosti i nužnosti uvođenja sadržaja seksualnog obrazovanja u škole; osnaživanja profesora biologije, psihologije, građanskog vaspitanja, ali i razrednih starešina da u svoje časove integriru obuku o očuvanju reproduktivnog zdravlja dece i mlađih; kao i podsticanja svesti dece i mlađih o važnosti primene stečenih znanja za očuvanje reproduktivnog zdravlja.

Kako bi realizovali ove ciljeve, organizovali su brojne aktivnosti:

- ▶ kreirali i sproveli anketu kojom su ispitani stavovi srednjoškolaca o uvođenju seksualnog obrazovanja u sadržaj redovnih nastavnih predmeta. Rezultati upitnika su korišćeni kao argumentacija u medijskim nastupima, sastancima sa profesorima kao i pri planiranju drugih aktivnosti;
- ▶ izradili edukativne panoe sa jasnom porukom javnog zagovaranja: ***Seksualno obrazovanje uvesti u školske sadržaje***;
- ▶ organizovali sastanke sa profesorima na kojima su lobirali za uvođenje ove teme u sadržaj njihovih predavanja;

- ▶ organizovali sastanak sa predstvincima Školske uprave Užice gde je prezentovana ideja i informisani su prosvetni savetnici o akciji. Dobijena je podrška u smislu spremnosti savetnika da zajedno sa profesorima u nastavnom planu i programu pronalaze mesta za implementaciju ovih sadržaja;
- ▶ održano je 45 radionica na temu očuvanja reproduktivnog zdravlja u okviru redovne nastave građanskog vaspitanja, psihologije, biologije i na časovima odeljenskog starešine u srednjim školama;
- ▶ organizovali su kao centralnu aktivnost uličnu akciju na kojoj su delili edukativne materijale vršnjacima i odgovarali na njihova pitanja u vezi sa očuvanjem reproduktivnog zdravlja;
- ▶ postavili su edukativne panoe u svim srednjim školama u gradu.

Prilozi i saopštenja o održanim aktivnostima su emitovani u informativnim emisijama lokalnih radio stanica u pet redovnih termina za informativne emisije, kao i u informativnim emisijama lokalnih TV stanica.

Moj utisak je da je to veći tabu među profesorima nego među učenicima. Mi smo bili otvoreniji da pričamo o tome.

—Kaća, 17 godina, Užice

*Dosadno gradivo
koje se predaje na još
dosadnji način*

Malo je prakse

*Profesori nisu jednaki
prema svim učenicima*

*Nedostatak poštovanja sa obe
strane*

*Gradivo treba da bude prikladnije
uzrastu*

Naredna akcija nosi naziv *Pozdrav školi*. Deca i mlađi Užičkog centra za prava deteta misle da škola nije prilagođena potrebama učenika. Smatraju da je gradivo preobimno, da nastavnici ne koriste aktivne metode rada kako bi gradivo bilo zanimljivije i učenje trajnije, da dominira frontalni, tradicionalni oblik rada, da nema participacije učenika, nastavnici ih ne uključuju u diskusije tokom časova, niti u kreiranje i realizaciju časa, kao i da je komunikacija između nastavnika i učenika nedovoljno dobra.

*Nezainteresovanost
đaka i profesora
za rad*

*Loša komunikacija između
nastavnika i učenika,
povlađivanje pojedincima...*

*Nedovoljno učešće učenika,
sve se svodi na frontalni rad*

*Učimo stvari koje nam
nisu od koristi*

*Nedovoljno vannastavnih
aktivnosti*

Deca i mlađi su želeli ovom akcijom da pošalju poruku da su spremni da aktivno učestvuju u kreiranju nastavnog procesa i da doprinesu stvaranju bolje klime na časovima. Školi kao instituciji, nastavnicima ali i vršnjacima su želeli da ukažu na način kako svako iz svoje uloge može doprineti kvalitetu nastave ali i unapređenju odnosa između profesora i učenika.

U tom cilju je sprovedeno ispitivanje. Dve stotine srednjoškolaca iz četiri škole u gradu je davalо predloge

za unapređenje nastave u školama, kao i za unapređenje odnosa između nastavnika i učenika. O istim temama su se izjašnjavali i njihovi profesori. Na uličnoj akciji koja je sledila, na uramljenom belom platnu ispisivane su najčešće poruke učenika i profesora. Prolaznici su se priključivali akciji time što su, uz poruku sa kojom se slažu, stavljali otisak dlana. Po završetku akcije, platno je okačeno na vidno mesto u obrazovnoj instituciji kao podsetnik na odgovornosti dece, profesora i uprave škole za kvalitet nastave ali i podsetnik na koje načine možemo graditi bolje odnose u školi.

Lokalni mediji su najavljivali centralnu akciju u svojim informativnim emisijama. Dve lokalne radio stanice i dve lokalne TV stanice su izveštavali o akciji u okviru svojih redovnih emisija.

Akcija koja je mladim aktivistima ostavila najsnažniji utisak je akcija *Pozdrav gradu*.

Bavili smo se temom koja je aktuelna u lokalnu, nečim što utiče na sve mlade, dosta je mladih obuhvaćeno, a bila je kreativna.

Ana, 17 godina, Užice

Bio je to dan za pamćenje!

Kaća, 17 godina, Užice

Nastavnicima je prijalo što smo ih zvali i uključili, a ne napadali da ništa ne valja u njihovom držanju nastave. Izložili smo naše probleme, saslušali njihove i pričali kako da ih zajedno premostimo.

Nađa, 17 godina, Užice

Po proceni dece i mladih okupljenih oko ove organizacije, način na koji se planira i organizuje život grada nije u skladu sa njihovim potrebama i interesovanjima. Smatruju

da nemaju mogućnosti da kvalitetno provode slobodno vreme, niti resurse važne mladima da razvijaju svoje raznorodne potencijale.

Potrebe za koje samouprava smatra da su naše potrebe su zastarele i generalizovane, pa pokušavamo da ih približimo stvarnim potrebama mladih.

Ana, 17 godina, Užice

Koliko god pokušavali da se zalažemo za promenu, teško se stvari menjaju. Postoji dosta toga što nam je uskraćeno. Na primer, nemamo bazen u Užicu. Nema mesta za provod koliko bismo voleli.

Ivana, 17 godina, Užice

Mladi su navikli da nemaju. Odrasla sam u školi koja nema igralište. Ceo život sam se igrala na ulici.

Nađa, 17 godina, Užice

Deca i mladi želeti su akcijom da pošalju poruku da žele aktivno da učestvuju u kreiranju života grada.

Identifikovani problem: Mladi nisu u dovoljnoj meri uključeni u kreiranje života grada.

Cilj: Podsticanje lokalne samouprave i čitave lokalne zajednice da uključuju mlade u kreiranje života grada.

Pre realizovanja centralne akcije zastupanja, sprovedeno je istraživanje kako bi se dobio uvid u to šta deca i mladi misle da je gradu potrebno. U istraživanju je učestvovalo oko 150 srednjoškolaca.

Centralna aktivnost je bila ulična akcija. Najčešće pominjane među porukama dobijenim tokom istraživanja su napisane na velikom uramljenom platnu. Prolaznici su mogli da dopisuju nove poruke, kao i da izraze svoju saglasnost sa već napisanim porukama, stavljajući pored njih otisak šake.

Znali smo da iza sebe imamo veliki broj vršnjaka koji su napisali šta žele, predstavljali smo svoju generaciju.

—Kaća, 17 godina, Užice

Tokom akcije je oko 450 mladih upisalo svoj predlog kako da se poboljša položaj mladih u gradu. Veliki broj učenika je došao organizovano sa nastavnicima građanskog vaspitanja i na taj način podržao akciju.

Deca i mladi su delegirali petoro predstavnika koji su svečano uručili platno Gradonačelniku i predstavnicima

lokalne samouprave, u nadi da će ono biti stalni podsetnik i putokaz kako da Užice postane grad po meri dece i mladih.

Akcija je izazvala veliko interesovanje lokalnih radio i TV stanica. Tri radio stanice i dve TV stanice su izveštavale o njoj u svojim redovnim emisijama.

Šta smo postigli

Lokalna samouprava je informisana o nezadovoljstvu dece i mladih organizacijom života u gradu, kao i o mogućim načinima unapređenja iz ugla samih korisnika.

Podstakli smo vršnjake da kažu šta hoće. Da više niko ne može da kaže — pasivni ste, ništa ne radite. Ta mi je promena bila bitna.

—Kaća, 17 godina, Užice

Bazen je konačno počeo da se radi, sad će da proradi. Poboljšavaju se stvari, pitanje je koliki je naš ideo u tome. Nadam se da će uzimati u obzir one koji predstavljaju glas većine, a ne one sa uticajem.

—Nađa, 17 godina, Užice

Šta smo naučili

Odrasli ne menjaju lako stav o deci i mladima kao osobama koje nisu ravnopravni društveni akteri.

(na sastanku sa predstvincima lokalne samouprave) Za sve što smo naveli kao problem, rekli su da oni to rade, samo mi ne znamo. Kao da su mlađi loše informisani. Na kraju sam im rekla da je onda problem Opštine što nema dobar kanal informisanja mlađih.

—Jovana, 17 godina, Užice

Deca i mladi za koje mislimo da su pasivni i nezainteresovani se rado odazivaju akcijama i lako podstiču da razmišljaju i preduzmu inicijativu u oblastima koje ih se tiču.

Uvek će ova akcija biti aktuelna. Kada bi se otvorio kanal komunikacije da mi stalno njima dostavljamo predloge, a oni na njih odgovaraju, to bi bilo dobro.

Nađa, 17 godina, Užice

Dečji informativno kulturni servis — DX, Beograd

Prva akcija zastupanja Dečjeg informativno kulturnog servisa se bavila bezbednim korišćenjem interneta od strane dece i mlađih. Mladi aktivisti su kao problem uočili nedovoljno razvijenu bezbednosnu kulturu učenika Sedme beogradske gimnazije u pogledu ponašanja na internetu. Stoga su akcijom *Bezbedno internet okruženje za sedmake* želeli da povećaju bezbednosnu kulturu pri korišćenju interneta ove ciljne grupe. S tom namerom je kreirana radionica na ovu temu, u čijoj izradi su učestvovali i stručnjaci Centra za proučavanje informacionih tehnologija Beogradske otvorene škole. Kako bi se proverilo da li je radionica prilagođena potrebama učenika i postavljenom edukativnom cilju, realizovana je ogledna radionica sa članovima učeničkog parlamenta Sedme beogradske gimnazije. Na osnovu povratnih informacija dobijenih od učesnika, unapređen je prvobitni scenario radionice. U nameri da akcija dopre do većeg broja korisnika i da njeni efekti budu dugoročniji, finalni program rada i propratni materijali dostavljeni su Stručnom veću prirodnih nauka, matematike i informatike Sedme beogradske gimnazije, s ciljem uvrštavanja u nastavni program informatike.

To je sada izgleda pokazatelj bliskosti, daš nekom svoju šifru!

—Petar, 18 godina, Beograd

Mladi masovno dele šifre za ulaz na sajtove, to nas je iznenadilo.
Ako neko ne da svoju šifru drugom, dobije — šta, ti nemaš poverenja u mene?!

—Olga, 19 godina, Beograd

Informacije o akciji prosleđene su široj javnosti putem izveštavanja na odgovarajućim internet stranicama.

Druga akcija je bila usmerena na podsticanje inkluzije dece i mladih sa oštećenjem sluha.

Analizirajući probleme u svojoj sredini, mladi aktivisti su izdvojili socijalnu marginalizovanost dece sa senzornim oštećenjima. U diskusiji je ustanovljeno da deca sa oštećenjima vida i sluha nisu dovoljno vidljiva ni u školskom sistemu ni u svakodnevnom društvom životu. Sami članovi grupe DX su istakli da nemaju nikakvih iskustava ni informacija o ovom delu svoje vršnjačke populacije.

Tako je osmišljena akcija *Mali inkluzivni kviz za svakoga (MIKS)*, sa namerom da se podstakne inkluzija dece sa senzornim oštećenjima u rekreativne aktivnosti i provođenje slobodnog vremena sa ostalom decom. Organizovan je zabavni kviz u kojem su se takmičile tri mešovite ekipe u poznavanju sadržaja vezanih za školska znanja i opštu kulturu. U realizaciji kviza pomogli su članovi Udruženja tumača za lica oštećenog sluha Srbije (UTLOSS), kao i volonteri — studenti Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (FASPER) iz Beograda. Članovi mešovitih ekipa su se lako sporazumevali i uživali u ovom druženju.

Akcija je propraćena predstavljanjem u okviru programa Radio Beograda.

Nisam imala iskustva sa osobama sa oštećenjem sluha pre akcije. Deca su čitala sa usana, samo smo morali da govorimo jasno. Sporazumevali smo se bez problema. Meni je to bilo pozitivno iskustvo.

—Olga, 19 godina, Beograd

Akcija koju bi izdvojili članovi DX-a, jeste akcija *Bolja škola — bolji učenici*, koja se bavila problemom nedovoljnog kvaliteta obrazovnog sistema.

To je najmanje dorečeno. Bezbednost na internetu je tema o kojoj se priča i roditelji su upoznati sa tim; inkluzija je stalno tu negde, priča se o tome, a obrazovni sistem je ključan, kroz njega treba sve da prođe da bi se rešila i inkluzija i sve ostalo. Obrazovni sistem je najtvrdokornije zariven u svest mladih, najviše ga treba menjati.

Vukan, 18 godina, Beograd

O tome se najmanje priča. Obrazovni sistem te uči da je sve u redu, da budes konformista i sve prihvatiš. To je fundamentalno pitanje ovog društva, a o tome se najmanje priča, pogotovo mladi ne pričaju o tome.

Petar, 18 godina, Beograd

Mladi aktivisti smatraju da je postojeći obrazovni sistem zasnovan na potpuno zastareloj metodologiji. Koristi se nedovoljno nastavnih sredstava, udžbenici su neadekvatni, na časovima nema interaktivnosti, teorijsko znanje se ne povezuje sa praksom, nastavni programi nisu prilagođeni individualnim potrebama i interesovanjima

učenika, ne ostvaruje se inkluzivnost u dovoljnoj meri, itd. Obrazovna funkcija škole se svela na mehaničku reprodukciju znanja, koje često nije dovoljno primenljivo. Aspekt problema koji deca i mladi dodatno ističu jeste da je participacija učenika u rešavanju ovih problema zanemarljivo mala.

Suština je u tome što se skoro svaki predmet uči na pogrešan način, kroz reprodukciju. Idem da učim znači idem da memorišem. Škola bi trebalo da pripremi čoveka za bilo koju vrstu iskustva. Da analizira, proceni šta je tu vredno, šta nije. Gimnazija treba da napravi okvir za pravilno kritičko razmišljanje.

Vukan, 18 godina, Beograd

Stvar je u tome da prođemo kroz ceo proces i sami donešemo zaključak, a ne samo da nam se servira gotova činjenica.

Petar, 18 godina, Beograd

Identifikovani problem: Neprimerenost sistema obrazovanja potrebama i interesovanjima srednjoškolaca, kao i njihova isključenost iz programiranja nastavnog procesa.

Ciljevi:

- podsticanje unapređenja kvaliteta nastave Prve i Sedme beogradske gimnazije, od strane učeničkih parlamentata;
- uspostavljanje redovne saradnje učeničkih parlamentata Prve i Sedme beogradske gimnazije, kako bi se nastavilo zajedničko zagovaranje za unapređenje kvaliteta obrazovanja.

U okviru akcije održano je više sastanaka između predstavnika učeničkih parlamentata Prve i Sedme beogradske gimnazije, kako bi se osmisnila zajednička inicijativa za unapređenje kvaliteta obrazovanja u ovim dvema školama. Kao centralni događaj, održan je sastanak

članova DX-a i predstavnika parlamentata na kojem je pripremljen plan aktivne komunikacije sa školskim organima i sastavljen dopis koji zagovara veće učešće učenika u obezbeđivanju kvaliteta nastavnog procesa. Ovaj dopis upućen je nadležnim u obe škole.

Informacije o akciji su proširene i njenim predstavljanjem na internetu.

Šta smo postigli

Pokrenuli smo vršnjake da razmišljaju o kvalitetu školstva i preuzmu inicijativu da ga menjaju.

Šta smo naučili

Ne postoji model na koji treba da se ugledamo u osmišljavanju obrazovnog sistema. Za sve ostalo možemo da kažemo — vidi kako je na zapadu,... a za obrazovni sistem ne postoji ni jedan uzor.

—Vukan, 18 godina, Beograd

Deca i mladi aktivisti programa Društva za razvoj dece i mladih — Otvoreni klub, Niš

Prva akcija zastupanja mladih aktivista Otvorenog kluba se odnosila na zaštitu dece i mladih od seksualnog nasilja. Pošto smatralju da deca i mladi u Nišu, uzrasta od 12 do 18 godina, ne znaju dovoljno o različitim oblicima seksualnog nasilja i načinima moguće zaštite, akcija je osmišljena sa ciljem podsticanja svesti dece i mladih o ovoj temi.

Kako bi aktivnosti bile u što većoj meri prilagođene informisanosti i stavovima dece i mladih kojima je namenjena, prvo je sprovedena on-line anketa na temu (pre)poznavanja seksualnog nasilja i mogućih načina zaštite. Tom prilikom, anketirano je oko 300 ispitanika. U svrhu promocije ankete osmišljen je Event na Facebooku pod nazivom *Anketa za mlađe od 12 do 18 godina iz Niša*, koji je bio vrlo posećen.

Centralni događaj je bila ulična akcija pod nazivom *Otvori vrata — reaguj!* u formi performansa.

Deca i mladi su glumili različite scene nasilja, prikazujući ih u vidu zamrznutih slika. Kada bi prišla osoba (glumac) koja bi telefonom „prijavila“ nasilje, glumci iz slike bi se simbolički „odmrznuli“. Pri deljenju promo materijala učesnici akcije su se takođe „zamrzavali“ kad bi otvorili flajer i videli podatke unutar njega. Stajali bi tako nekoliko minuta, dok im ne bi prišla osoba (glumac) sa telefonom.

Dodatni upliv na javnost akcija je ostvarila objavljinjem članka u lokalnom novinama i emitovanjem priloga na lokalnoj TV stanici.

Mislili smo da bi većina mladih prijavila ako vidi nasilje, no u anketi je preko 50% odgovorilo da bi „možda“ prijavilo. Zato mislimo da je ovo problem kojim se treba i dalje baviti.

—Anđela, 16 godina, Niš

Druga akcija zastupanja je nosila naziv *S.O.S. za SOS* (Poziv u pomoć za srpski obrazovni sistem).

Naime, mlađi članovi Otvorenog kluba smatraju da savremena škola ne pruža mogućnost razvoja ličnosti deteta, talenata, mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti, niti priprema dete za aktivan život u društvu, kao što to predviđa Konvencija o pravima

deteta. Stoga su akcijom želeli da skrenu pažnju građana Niša na zastarelost nastavnih metoda i nedostatak praktične nastave, što vodi neadekvatnom stručnom i životnom osposobljavanju dece.

Kreirali su Facebook Event želeći da što većem broju vršnjaka ukažu na postojanje ovog problema, informišu ih o održavanju narednih aktivnosti i animiraju ih da se uključe.

I u ovoj akciji je centralna aktivnost bila ulična akcija u formi performansa, kojim su na zanimljiv način predstavljeni problem i njegove posledice. Performans se sastojao od simulacije tradicionalne učionice u kojoj profesor predaje a učenici slušaju. Mladi su bili kostimirani na razne načine, simbolisući probleme savremenog

školstva: nosili su ogrtače i haljine napravljene od definicija koje ne razumeju; bili su oblepljeni papirima na kojima su informacije za koje mladi smatraju da nisu bile neophodne za njihovo usmerenje; imali su oblačiće iznad glava koji, kao u stripu, prikazuju misli učenika dok uči gradivo koje ne razume, itd. Iznad učeničkih glava su lebdeli baloni sa natpisima *potpuno razvijen talent, razvijena ličnost deteta, sposobljenost za rešavanje problema* i sl., simbolišući nedostignost ovih vrednosti. Nakon jednog tradicionalnog školskog časa u trajanju od 45 minuta učenici su ustali i prošetali centrom grada.

Performans je pratilo potpisivanje peticije za kvalitetniji obrazovni sistem (za manje teorijskog a više iskstvenog učenja). Ovaj događaj su propratile dve lokalne i jedna regionalna TV stanica.

Potpisivanje peticije se nastavilo i narednih meseci. Završna aktivnost je bila još jedna ulična akcija. Deo mlađih aktivista je bio podeljen u dva tima: tim teorija i tim teorija + praksa,

koji su nadvlačili konopac. Ostali su pozivali prolaznike da odabru stranu i pridruže se odabranom timu.

Prolaznici su se priključivali, uglavnom stariji ljudi, i uvek su se opredeljivali za teoriju + praksu. Nas je bilo podjednako, a građani su se priključivali i uvek je ta strana imala više ljudi.

Andrija, 17 godina, Niš

Tokom ove akcije je takođe potpisivana Peticija. Prikupljeno je ukupno 300 potpisa građana. Peticija je poslata Ministarstvu prosvete Republike Srbije.

Javili su nam se iz Ministarstva, ... rekli su da bi bilo lepo da Ministar može da kaže „Iza mene stoji 1000 dece iz Niša!“.

—Jelena, koordinatorka omladinskih programa Otvorenog kluba

Naredna akcija zastupanja se bavila problemom rodne diskriminacije u okviru obrazovnog sistema. Mladi aktivisti su smatrali da njihovi vršnjaci i profesori nisu u dovoljnoj meri svesni problema rodne diskriminacije u nastavi, kao i da učenici nisu dovoljno informisani o mogućim načinima zaštite sopstvenih prava. Deca su izabrala ovu temu stoga što smatraju da se rodna diskriminacija često dešava u nastavi, nekada skriveno, a nekada potpuno otvoreno.

Akcijom pod nazivom *Ali, profesorka?* želeli su da skrenu pažnju učenicima i profesorima na postojanje ovog problema, kao i da informišu niške srednjoškolce o mogućim načinima zaštite sopstvenih prava.

U tom cilju kreirali su predstavu Forum Teatra koja na interesantan, kreativan i interaktivan način prezentuje problem i podstiče inicijativu gledalaca da na problem reaguju. Predstava je izvedena pred učenicima i profesorima dve niške gimnazije.

Najveći utisak na decu i mlade u niškom Otvorenom klubu je ostavila akcija *Porodica Žrtvići*, koju su u okviru projekta *Živeti prava deteta* realizovali u cilju obeležavanja godišnjice usvajanja Konvencije o pravima deteta.

Kao da smo sve što smo do sada radili spojili u jedno.

Petar, 17 godina, Niš

Mnogo je prava deteta koja su u Srbiji ugrožena tu prikazano.

Sara, 18 godina, Niš

Osmišljajući ovu akciju zastupanja, pošli su od problema neadekvatnih budžetskih izdvajanja za decu i mlade. Kako se budžetska izdvajanja odnose na razne sfere života dece i mlađih, morali su pronaći formu kroz koju mogu prezentovati ovako obuhvatan problem. Stoga su odlučili da kreiraju predstavu Forum Teatra u kojoj bi, kroz scene iz svakodnevice jedne porodice u Srbiji, prikazali različite vidove manifestacije ovog problema.

*Mnogo smo razmišljali za koji problem ćemo da se vežemo,
toliko toga se lošeg dešava u Srbiji po pitanju budžetskih izdvajanja
za decu, pa smo uključili sve iz ugla jedne porodice.*

Petar, 17 godina, Niš

Identifikovani problem:	Distribucija sredstava iz budžeta grada Niša nedovoljno prilagođena potrebama dece i mladih, kao i nizak nivo svesti dece, mladih i svih građana o pravu na participaciju koje pruža mogućnost učešća u donošenju odluke o budžetskim izdvajanjima
Cilj:	Skretanje pažnje donosilaca odluka i građana Niša, a pogotovo dece i mladih na identifikovan problem.

Predstava je tako osmišljena da svaki član porodice Žrtvič unosi u dramski okvir neki problem koji odražava pravo koje je ugroženo. Sledeći formu Forum Teatra, pripremljena predstava je imala negativan kraj po glavni lik, pozivajući publiku da se uključuje prelaganjem intervencija. Ovom prilikom intervencije su bile u formi dijaloga sa izabranim likom (postavljanje pitanja i davanje sugestija za izmenu ponašanja, kako bi priča dobila pozitivan završetak). Predstava je podstakla puno reakcija. Dešavalo se da pojedinci u publici imaju oprečne stavove o tome koji lik bi trebalo da promeni ponašanje i na koji način, kako bi to dovelo do pozitivnog ishoda za porodicu, što je dodatno podstaklo diskusiju. Na ovaj način, skrenuta je pažnja na postojanje problema neadekvatne distribucije sredstava iz budžeta grada Niša kada su u pitanju potrebe dece i mladih. U isto vreme, publika je podstaknuta da se uključi u rešavanje problema, da i van okvira Forum Teatra preuzme inicijativu za ostvarivanje svojih prava.

Predstava je odigrana 20. novembra, na godišnjicu usvajanja Konvencije o pravima deteta. Kako je u tom periodu u Nišu održavan sajam organizacija civilnog društva, predstava je odigrana u okviru programa sajma, pred predstavnicima organizacija civilnog društva jugoistočne Srbije i građanima Niša. Na taj način predstavu je videlo oko 400 ljudi. Prilikom izvođenja predstave, publici je podeljen i promotivni

materijal na kojem su navedena prava deteta koja se prezentuju kroz predstavu.

Dodatno informisanje građana o akciji i problemu kojim se bavi obezbedilo je izveštavanje lokalnih štampanih medija o održanoj predstavi.

Nakon izvođenja predstave, mlađi aktivisti su na promotivnim flajerima ispisali sugestije i predložene mere u vezi sa gradskim budžetskim izdvajanjima i većim uključivanjem dece u donošenje odluka o raspodeli budžeta u domenu koji ih se neposredno tiče, koje obuhvataju i predloge publike sa predstave. Pošiljka u vidu razglednica sa pratećim komentarima i potpisima dece je upućena kabinetu Gradonačelnika u Nišu.

Predstavu sam gledala i bila sam emotivno pogođena. Tera čoveka da se zamisli u kakvoj državi živimo i zašto se ništa ne dešava da se to promeni.

Vanja, 16 godina, Niš

Šta smo postigli

Publika je podstaknuta da razmišlja o iznetim problemima i da reaguje.

Skrenuta je pažnja Gradonačelniku Niša na problem neadekvatne raspodele budžeta u odnosu na potrebe dece i mladih, kao i na nedovoljno uključivanje dece u donošenje odluka o budžetskim izdvajanjima u domenu koji ih se neposredno tiče.

Šta smo naučili

Interaktivna drama je kreativan način predstavljanja problema koji motiviše i mlade i odrasle da se zamisle i preduzmu nešto da problem reše.

Omladinski tim udruženja građana Osmeh, Vrbas

Omladinski klub Osmeha se priključio projektu u aprilu 2012. godine. Od tog perioda do danas, sproveli su dve međusobno povezane akcije: *Uključivanje dece i mladih u kreiranje modela informisanja na lokalnom nivou* i *Unapređenje informisanosti mladih na lokalnom nivou*.

Identifikovani problem:

Neadekvatnost postojećih modela informisanja dece i mladih o dostupnosti lokalnih sadržaja

Cilj:

Unapređenje modela informisanja dece i mladih o mogućnostima i prilikama za decu i mlade na lokalnom nivou

Nakon realizovanih radionica na temu prava deteta i načina sproveđenja akcija zastupanja za ostvarivanje prava deteta, članovi omladinskog tima su kao značajan problem u svojoj sredini izdvojili nedovoljnu informisanost dece i mladih o

raznim mogućnostima i aktivnostima koje su im relevantne: o aktuelnim zbivanjima u gradu i okolini, o mogućnostima prijavljivanja za sezonsko/weekend (povremeno) zaposlenje za srednjoškolce, o pogodnostima za studente (stipendije,

krediti, smeštaj...), o ostvarivanju prava na besplatan prevoz, mogućnosti pohađanja studija i seminara u inostranstvu, mogućnosti za putovanja, volontiranje i boravak u inostranstvu, mogućnosti uključivanja u akcije pomoći grupama dece i mladih sa mentalnim i/ili fizičkim invaliditetom i sl.

Kako su kao akteri važni za rešavanje identifikovanog problema prepoznati donosioci odluka u okviru lokalne samouprave (predsednik Opštine, predsednik Skupštine opštine, koordinator Kancelarije za mlade), prva aktivnost akcije zastupanja je izvedena na *Dan otvorenih vrata* u okviru *Dečje nedelje*. Tog dana opštinske vlasti organizuju sastanak sa predstavnicima osnovnih i srednjih škola. Članovi omladinskog tima su iskoristili ovu priliku da informišu predsednika Opštine i predsednicu Skupštine opštine da *Osmeh* sprovodi akciju koja promoviše potrebu dece i mladih za adekvatnim informisanjem na lokalnom nivou, kao i da im uruče dopis o stanju informisanosti mladih u opštini Vrbas i predlog kako se postojeće stanje može unaprediti. O akciji je informisana i lokalna zajednica putem izveštavanja lokalne TV i radio stанице.

U nastavku projekta, osmišljene su i snimljene radio i TV emisija na temu Evropske povelje o informisanju mlađih, sa ciljem približavanja deci i mlađima prava na informisanje i njegovog značaja. Organizovana je i poseta tima lokalnoj Kancelariji za mlađe. Članovi su se informisali o mogućnostima i kapacitetima kancelarije i predložili dalju saradnju. Pošto su prepoznati zajednički ciljevi u iniciranju i uspostavljanju

Sve pomenute aktivnosti usmerene su ka lobiranju za osnivanje Info-pulta: mesta koje će biti poznato mlađima i na kojem će moći da dobiju objedinjene informacije o svim segmentima života lokalne zajednice koji su im interesantni i značajni. Ideja je omladinske grupe Osmeha da on bude uspostavljen pri lokalnoj Kancelariji za mlađe. Lobiranje se nastavlja!

mehanizama informisanja dece i mlađih na lokalnom nivou, predložen je udruženi nastup pred Informativnim centrom.¹ Ispred Osmeha i Kancelarije za mlađe je poslat dopis Informativnom centru o značaju uspostavljanja omladinskog radio programa. Kako je omladinski klub Osmeha imao višegodišnju saradnju sa Informativnim centrom, postignut je dogovor o saradnji na izradi koncepta omladinskog programa.

Kancelarija za mlađe nije dovoljno promovisala ni svoje otvaranje — kako da idemo da tražimo informacije, kad ne znamo ni da li postoje?!

—Maja, 16 godina, Vrbas

Šta smo postigli

Građani i lokalna samouprava uočili su naše angažovanje. Ljudima koji imaju moć donošenja odluka je skrenuta pažnja na problem nedovoljne informisanosti mlađih u Vrbasu. Verujemo da je to dovoljno dobra osnova za akcije koje slijede.

Šta smo naučili

Tokom realizacije ove akcije naučili smo da pišemo zvanični dopis i time poboljšali naše veštine obraćanja javnosti i javnog iznošenja stavova. Pored toga, naučili smo da se stvari ne menjaju „preko noći“ i da ćemo morati da budemo strpljivi.

Predsednik opštine nas sluša bez mnogo interesovanja. Mora biti puno lobiranja da bismo postigli cilj.

—Maja, 16 godina, Vrbas

¹ Lokalno radiodifuzno preduzeće.

**Grupa dece i mladih pri
Stvaralačkom centru za decu i mlađe
MAŠTALIŠTE, Zrenjanin**

Omladinski klub Maštališta se takođe priključio projektu aprila 2012. godine Od tada su realizovali dve akcije zastupanja:
Drugачије истоветни i Оčima žirafe.

Analizirajući stanje ostvarenosti prava deteta u lokalnoj zajednici, deca i mladi okupljeni oko Maštališta su došli do zaključka da u gradu nema mogućnosti besplatnog bavljenja sportom, iz čega proizilazi da nemaju sva deca jednaku mogućnost uključivanja u sportske i rekreativne aktivnosti. Stoga je akcija *Očima žirafe* osmišljena sa ciljem podsticanja nadležnih da obezbede bolje uslove za rekreativno bavljenje sportom dece i mladih u Zrenjaninu.

S tom namerom organizovane su brojne aktivnosti: sastanci članova kluba sa predstavnicima nadležnih institucija i organizacija (kao što je Gradonačelnik, direktori srednjih škola, itd), promotivne sportske aktivnosti u sali za fizičko vaspitanje Zrenjaninske gimnazije (košarkaške utakmice, takmičenje u stonom tenisu), akcija uređenja dvorišta Gimnazije (prilikom koje su đaci uz pomoć profesorke likovnog kreirali mozaik na jednom zidu, ocrtali drugi zid zgrade tako da dvorištem dominira žirafa iz naziva akcije, itd).

Slične aktivnosti organizovane su i mesec dana kasnije, s tim što su tada, kao rezultat lobiranja mladih članova Maštališta, organizovane i realizovane zajedno sa učenicima Zrenjaninske gimnazije i predstavnicima relevantnih institucija. U okviru Zrenjaninske gimnazije organizovano je više paralelnih događaja. U fiskulturnoj sali i školskom dvorištu održavale su se promotivne sportske aktivnosti (turnir u stonom tenisu, turnir u šutiranju trojki, košarkaška utakmica). U isto vreme, odvijalo se i uređenje školskog dvorišta (postavljane su kante za smeće, čišćeno je dvorište, iscrtavane su betonske površine).

Kako bi poruka akcije zastupanja bila preneta što široj javnosti, aktivnosti su praćene i medijskom kampanjom.

Druga akcija koju su u okviru projekta sproveli, akcija *Drugacije istovetni*, za decu i mlade iz Maštališta nije bila samo aktivnost koja je doprinela da jedan uočen problem počne da se rešava, već ih je i emotivno dotakla.

Naime, u okviru Maštališta godinama unazad funkcioniše dnevni boravak za decu i mlade sa smetnjama u razvoju, u kojem volonteri defektolazi i psiholozi pomažu deci u osamostaljivanju, sticanju intelektualnih i socijalnih veština. U istom prostoru se u večernjim časovima okupljaju članovi omladinskog tima. Iako znaju da tu borave deca i mladi sa smetnjama u razvoju, nikada se nisu sreli.

Razmatrajući aktuelne probleme svojih vršnjaka u lokalnoj zajednici, članovi omladinskog tima Maštališta su procenili da deca i mladi sa smetnjama u razvoju, koji su učenici osnovne i srednje škole „9. maj”, nakon završetka nastave nemaju mogućnosti da kvalitetno provedu svoje vreme i da aktivno participiraju u lokalnoj zajednici. Stoga su smatrali da je potrebno skrenuti pažnju lokalnoj zajednici na taj problem, kao i na postojeće resurse: mladi volonteri Maštališta mogu biti tim za pomoć u daljoj realizaciji ideje podsticanja inkluzije dece i mladih sa smetnjama u razvoju, a Dečji stvaralački centar Maštalište mesto gde će se to realizovati.

Identifikovani problem:	Nejednakosti dece i mladih sa smetnjama u razvoju da aktivno provedu slobodno vreme i uključe se u život lokalne zajednice.
Cilj:	Povećanje stepena uključenosti dece i mladih sa smetnjama u razvoju u život lokalne zajednice.

Namera je bila da se lobira za ustanavljanje zajedničkog prostora u gradu Zrenjaninu za sve mlade ljude bez obzira na njihovu mentalnu, nacionalnu, socijalnu i svaku drugu različitost.

Kako je procenjeno da su akteri važni za realizaciju navedene ideje nadležni u Opštini Zrenjanin i osnovna i srednja škola

„9. maj”, na početku akcije zastupanja omladinski tim je ostvario kontakt sa njima. Na sastanku sa predstavnicima škole „9. maj” postignut je dogovor o saradnji na daljoj realizaciji akcije. Javno zastupanje stava o značaju prava deteta na participaciju pred gradonačelnikom Grada Zrenjanina, rezultiralo je potpisivanjem Protokola o saradnji između Opštine Zrenjanin, škole „9. maj” i Maštališta.

U okviru akcije organizovane su celodnevne zajedničke kreativne i sportske aktivnosti učenika škole „9. maj” i dece i mladih okupljenih oko Maštališta. Neke od aktivnosti su se sprovodile u prostoru Maštališta, a deo aktivnosti, koji je ostavio najsnazniji utisak, bio je organizovan na Carskoj bari, izletištu kraj Zrenjanina. Kako kaže koordinatorka omladinskog tima Maštališta, Milica Velimirović, „Proveli su dan u druženju i razmeni iskustava sa decom i mladima koji su drugaćiji od njih, ali imaju mnogo toga da kažu i pokažu”.

Ja sam oduvek želela da vidim kako izgleda raditi sa ljudima i decom ometenom u razvoju, i ovo je prvi put da sam imala priliku da iskusim to. Iskreno, u početku, dok sam sa svojim drugarima iz Maštališta osmišljavala radionice koje ćemo raditi sa njima, mislila sam da će rad sa njima biti mnogo teži. Očekivala sam da će biti mnogo povučeni i da će biti potrebno mnogo vremena, truda i strpljenja da se oni osećaju dovoljno prijatno u našem društvu. Ali nije bilo tako, uopšte. Većinu njih sam upoznala prvi put u petak, kada smo bili u Opštini kod gradonačelnika, i već pri prvom susretu svi su bili jako lepo raspoloženi, pritrčali su da me zagrle i da se predstave, a kasnije smo imali priliku da pričamo malo više. Sledеćeg dana, kada smo se sreli u Maštalištu, bili su još lepše raspoloženi za rad, svi su mi se obradovali i znala sam da ćemo provesti divan dan zajedno. Bilo je i onih koji su bili malo povučeniji i stidljiviji, ali lepim pristupom uspeli smo da i njih ubedimo da priđu i druže se sa ostalima.

Zorana, 18 godina, Zrenjanin

...kako je vreme odmicalo, primetila sam koliko se razlikuju od nas gimnazijalaca, a razlika je bila neočekivana... Mi smo u početku bili zatvoreniji od njih i teže smo komunicirali, tako da je ispalo kao da su oni došli da nam pokažu šta znači uživanje u životu i opuštanje.

Bellona, 17 godina, Zrenjanin

U mojoj ulici živi dečko sa Daunovim sindromom, koji nije bio na našoj akciji. Posle tog događaja mi je prišao, nasmejaо se i javio mi se. Mislim da mi je to bio najlepši dan u životu posle akcije.

Luna, 16 godina, Zrenjanin

U okviru akcije bila je organizovana i konferencija za medije. Na problem nedovoljne uključenosti u društveni život mladih sa smetnjama u razvoju skrenuta je pažnja lokalnoj zajednici putem izveštavanja lokalnih štampanih medija, radio i TV stanice.

Šta smo postigli

Podstakli smo osobe koje imaju uticaj na donošenje odluka da prepoznaјu problem.

Direktni produkt ove akcije jeste i formiran volonterski tim mladih koji će nastaviti da radi na borbi za jednaka prava za svu decu i mlade.

Šta smo naučili

Treba imati mnogo strpljenja, truda i inicijative da bi nešto ostvarili. A treba i dobro osmisliти akciju, imati dobar tim, ljudе koji imaju motivaciju i želju da istraju.

—Milica, 16 godina, Zrenjanin

Veliko je iskustvo bio prijem u Opštini. Bili smo kod šefa kabinetа načelnika opštine, klimao je glavom, i doviđenja. Ne shvataju nas ozbiljno, kao i većina ljudi u gradu. Misle — deca se okupila, imaju puno slobodnog vremena, pa se malо igraju.

—Zorana, 18 godina Zrenjanin

Konsultativni proces sa decom o Prednacrtu zakona o pravima deteta

Tokom 2010. godine oformljena je Radna grupa Zaštitnika građana koja je izradila Prednacrt zakona o pravima deteta. Prednacrt je predstavljen stručnoj i široj javnosti, ali deca do sada u ovaj proces nisu bila uključena. Stoga je jedna akcija zastupanja grupe dece i mladih iz Beograda, Niša i Užica bila posvećena organizovanju konsultativnog procesa sa decom. Na taj način je deci omogućeno učestvovanje u donošenju propisa koji se njih u najvećoj meri tiče.

Identifikovani problem: Deca su nedovoljno uključena u proces donošenja odluka po pitanjima koja ih se direktno tiču. Prednacrt Zakona o pravima deteta je dostupan javnosti, organizovane su javne rasprave, brojni komentari su prikupljeni (od strane javnosti, profesionalaca...), ali deca do sada nisu bila uključena.

Cilj: Povećati nivo uključenosti dece u proces donošenja odluka po pitanjima koja ih se direktno tiču.
Navedeni cilj realizovan je kroz tri tipa aktivnosti:
- upoznavanje grupa dece sa Prednacrtom zakona o pravima deteta,
- prikupljanje mišljenja dece o pojedinim rešenjima Prednacrta zakona o pravima deteta,
- prikupljanje preporuka dece za unapređenje pojedinih zakonskih rešenja.

Namera je bila da se, kroz organizaciju fokus grupa, čuje mišljenje što većeg broja dece. U tom cilju, sa odredbama Prednacrta zakona o pravima deteta su prvo upoznati voditelji grupa dece od strane predstavnika Zaštitnika građana i članova Radne grupe koja je izradila Prednacrt zakona. Zatim su voditelji informisali decu i mlađe, dajući im mogućnost tom prilikom da iznesu svoje komentare i sugestije. Nakon toga, na nivou svake grupe pripremljen je plan aktivnosti na osnovu kojeg su

inicijalne grupe organizovale susrete sa vršnjacima u školama, drugim grupama, organizacijama i institucijama, informisale ih o Prednacrtu zakona o pravima deteta i prikupile mišljenja i predloge za unapređenje zakonskih rešenja. Sve grupe su kao glavni metod rada koristile fokus grupe. Ukupno je održano 30 fokus grupa. Grupa dece i mladih iz Užica je pored fokus grupe održala i 8 prezentacija prednacrta zakona na časovima građanskog vaspitanja i odeljenske zajednice. Pomenuta grupa dece

Mladi ne znaju koja prava imaju. Kada čuju od odraslih nešto o svojim pravima, uzmu to zdravo za gotovo. Ne znaju za Zakon o mladima, koja prava imaju, šta bi mogli da rade.

—Anđela, 16 godina, Niš

i mладих је планом акције укључила и сараднике Ужицког центра за права детета из Чачка, Краљева и Ариља, где је одржано 12 фокус група. Тиме је кonsултативним процесом обухваћено 779 деце и младих. Пrikupljena mišljenja dece i njihove preporuke za unapređenje pojedinih rešenja Prednacrta zakona o правима детета доставljena su Radnoj grupi Заštitnika грађана.

U komentare zakona smo ušli sa manje entuzijazma jer se ne vide odmah rezultati, ali meni je i to zanimljivo. Jedva sam čekala da čujem šta o tome misle naši vršnjaci.

—Nada, 17 godina Užice

Kada smo počeli diskusije, nismo mogli da završimo — zaista su zainteresovani za neku promenu.

—Ana, 17 godina, Užice

Šta smo postigli

Grupe dece i mладих су имале прилику да учествују у kreiranju будуćeg Zakona o правима детета: имали су прилику да kažu šta misle o одредбама Prednacrta zakona, i njihova mišljenja i sugestije су upućeni nadležnim.

Šta smo naučili

Fokus grupe su kao metod izazvale puno pozitivnih reakcija. Учесници fokus grupa су били веома срећни што се питају за mišljenje као они који се тај закон највише тиче. Dopala им се и структура рада по којој су били прво детаљно информисани, а затим су имали прилике да изнесу своје коментаре. Nepodeljeno је mišljenje да је ово vrlo pogodna forma prikupljanja mišljenja dece i mладих.

Kroz ovu акцију smo имали прилике да видимо какав је заправо stav odraslih према деци. Motivisali smo наše младе чланове да сами закazuju своје fokus групе у школама. Ispostavilo се да не могу ништа сами да dogovore, jer ih нико не shvata ozbiljno. На kraju се сведе на то да mi šaljemo zvaničне папире, да odrasli zakazuju.

—Jelena, координаторка групе dece i mладих при Ужицком центру за права детета

Obeležavanje 20. novembra, dana usvajanja Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta

Tokom tri godine realizacije projekta, sve grupe dece i mladih su osmišljavale i izvodile akcije kojima se obeležavao 20. novembar, dan kada je 1989. godine usvojena Konvencije o pravima deteta ispred Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Kako grupe dece i mladih uključene u projekat funkcionišu u okviru organizacija civilnog društva čiji je jedan od ciljeva i promocija prava deteta, obeležavanje 20. novembra je u nekim slučajevima bila aktivnost koju organizacije delom realizuju i u sklopu svojih drugih projekata.

Tokom **2010.** godine, grupe dece i mladih su obeležile godišnjicu usvajanja Konvencije o pravima deteta izvođenjem sledećih aktivnosti:

Grupa dece i mladih pri Užičkom centru za prava deteta je obeležila ovaj dan kroz realizaciju pet radionica vođenih od strane vršnjačkih edukatora na temu prava deteta. Promociji prava deteta je doprinela i distribucija tematskih brošura i lifestrala, kao i gostovanje u medijima.

Predstavnici **Dečijeg informativno kulturnog servisa DX iz Beograda** su doprineli promociji prava deteta svojim učešćem na Konferenciji o sprovođenju Akcionog plana Nacionalne strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja *Bezbedno detinjstvo*, organizovanoj od strane Ministarstva rada i socijalne politike Republike Srbije i Saveta za prava deteta Vlade Republike Srbije.

Članovi **Otvorenog kluba iz Niša** su u cilju promocije prava deteta organizovali akciju pod nazivom *Korak do dečijih prava*. Okupljenoj deci pojedina prava deteta predstavljena su na zanimljiv način, kroz gusenicu dečijih prava. Naime, deo članova Otvorenog kluba je predstavljao simbolički po jedno pravo koje Konvencija definiše. Držeći se za ramena, formirali su gusenicu dečijih prava, koja je prolazila po parku, animirajući decu. Ostali članovi su razgovarali sa okupljenom decom, informisali ih o značenju prava i odgovarali na njihova pitanja. Uz deljenje bombona, balona i promotivnog materijala, deca i mlađi aktivisti su zajedno crtali po pločniku, predstavljajući teme vezane za prava deteta.

Ova akcija je ostvarena u okviru projekta *Za smanjenje siromaštva — Civilno društvo i odgovorna vlada* koji Društvo za razvoj dece i mladih iz Niša realizuje u partnerstvu sa još 7 organizacija iz Srbije, a uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške.

Evo koje su ideje za obeležavanje godišnjice usvajanja Konvencije o pravima deteta mladi aktivisti sproveli tokom **2011.** godine:

Deca i mladi okupljeni oko **Užičkog centra za prava deteta** su uz pomoć odraslih osmislili i izveli predstavu *Konvencija o pravima deteta kroz dramski prikaz*. Članovi Konvencije su predstavljeni kroz interaktivnu dramsku formu. Mladi aktivisti su glumom prezentovali određene članove, a deca u publici su ih prepoznavala. Ovako zanimljiva i dinamična prezentacija je podstakla decu da se uključuju, komentarišu, razmišljaju, i time uče o pravima deteta.

Dečji informativno kulturni servis — DX iz Beograda je ovim povodom organizovao akciju pod sloganom *Nama je važno* u Shopping centru Ušće. Posetnici UŠĆE Shopping Centra su se kroz distribuirani informativni materijal upoznali sa pravima deteta i preporukama za unapređenje njihovog ostvarivanja, kao i sa aktivnostima same dece u praćenju ostvarivanja njihovih prava. Volonteri DX-a i deca iz Svratišta koja su uključena u život ili rad na ulici su oslikavali pokretne grafite tematski vezane za oblast prava deteta, u čemu su im se pridruživali prolaznici. Oslikani grafiti su poklonjeni Svratištu za decu koja žive i/ili rade na ulici, Shopping centru Ušće, kao i prolaznicima koji su učestvovali u njihovom kreiranju.

Mladi aktivisti **Otvorenog kluba iz Niša** su u parku Čair realizovali akciju pod nazivom *Probudi dete u sebi*. Prilikom osmišljavanja akcije, fokusirali su se na pravo deteta na kvalitetno provođenje slobodnog vremena, igru i rekreaciju. U želji da podstaknu decu predškolskog i nižeg osnovnoškolskog uzrasta da više vremena provode na otvorenom prostoru, a manje uz kompjuter, akcijom su im predstavili „zaboravljene igre“ — igre ranijih generacija. Demonstrirali su igre (preskakanje vijače, igranje lastiša, igranje klikerima, itd.), pozivajući decu da im se pridruže. Pored dece, priključivali su se i odrasli, uživajući zajedno sa volonterima Otvorenog kluba.

Prvo smo mi morali da naučimo kako se igraju neke igre da bismo ih pokazali deci. Na primer, klikere.

Anđela, 16 godina, Niš

Deca su gledala sve igre i prilazila nam. Sve su pitali — „Kako se to igraju klikeri?”... Ni jednu igru nisu znali od ranije.

Vanja, 16 godina, Niš

Tokom **2012.** godine su mladi aktivisti obeležili 20. novembar organizovanjem akcija zastupanja. U tom smislu, cilj akcija nije bio samo podsticanje svesti i informisanje javnosti o pravima deteta, već i ukazivanje na identifikovani problem u lokalnoj sredini.

U okviru **Užičkog centra za prava deteta**, deca i mladi su odlučili da se bave problemom nedovoljne bezbednosti dece u saobraćaju. Naime, po njihovoj proceni, pešački prelazi u Užicu su nedovoljno vidljivi tokom cele godine. Izbledeli su, retko se ocrtavaju, a zimi se sa tih površina neredovno čisti sneg. Stoga volonteri Užičkog centra žele da skrenu pažnju nadležnih na ovaj problem i na važnost bezbednosti dece u saobraćaju.

Identifikovani problem:	Nedovoljna bezbednost dece u saobraćaju izazvana nedovoljno vidljivim pešačkim prelazima.
Ciljevi:	Skretanje pažnje donosilaca odluka na problem i podsticanje da reaguju. Skretanje pažnje sugrađana, pogotovo vršnjaka na problem, kao i na važnost uključivanja dece i mladih u proces rešavanja ovog problema.

U tom cilju, održan je sastanak sa predstavnicima lokalne samouprave na kojem je prezentovan problem i zahtevi da pešački prelazi u gradu budu dobro obeleženi i vidljivi tokom cele godine, kao i da se sprovode zakonske mere uklanjanja nepropisno parkiranih vozila koja čine barijere na trotoarima, pogotovo u blizini škola. Održani su i sastanci sa predstavnicima lokalne Direkcije za izgradnju u čijoj je nadležnosti održavanje pešačkih prelaza. Sastanci su održani i sa predstavnicima saobraćajne policije.

Održana je tribina na temu bezbednosti u saobraćaju u kojoj su učestvovali i predstavnici saobraćajne policije. Na tribini je predstavljena akcija, predstavljeni su zahtevi koji

se stavljuju pred donosioce odluka i uručeni su prisutnim predstavnicima lokalnih vlasti i nadležnih institucija. Pored problema bezbednosti dece u saobraćaju, deo tribine je bio posvećen temi prava deteta.

Izvedena je ulična akcija — oslikavanje dva pešačka prelaza šablonima u obliku životinje zebre, na frekventnijim pešačkim prelazima i prelazima u blizini osnovnih škola. Školama je bio upućen dopis u kojem je iznet problem i najavljena ulična akcija sa pozivom da se priključe, tako da je akcija bila veoma posećena od strane dece i mladih. U aktivnosti su se uključivala i deca koja su prolazila, istovremeno se informišući o cilju akcije.

Organizovan je i koncert srednjoškolskih bendova iz Užica i okoline.

Svaka grupa je morala da izvede i jednu pesmu sa temom bezbednosti u saobraćaju.

Sva tri događaja (tribinu, uličnu akciju i koncert) propratila su izveštavanja lokalnih radio i TV stanica.

Lobiranje za izmene u ovoj oblasti je nastavljeno upućivanjem dopisa Policijskoj upravi Užice, gradskoj Direkciji za izgradnju i medijima.

Šta smo postigli

Skrenuli smo pažnju donosilaca odluka, javnosti i vršnjaka na problem nedovoljne bezbednosti dece u saobraćaju u našem gradu. Pokazali smo da možemo svojom inicijativom pokrenuti rešavanje problema.

Šta smo naučili

Uz dobar timski rad i podelu posla, mnogo toga možemo ostvariti.

Članovi **Dečjeg informativno kulturnog servisa — DX iz Beograda** su nakon diskusije o problemima u svom okruženju, kao problem kojim bi želeli da se bave u sledećoj akciji prepoznali nedostatak podrške talentovanoj deci iz srednjih škola prigradskog naselja Karaburma.

Identifikovani problem: Nedostatak podrške talentovanoj deci Karaburme, srednjoškolskog uzrasta.

Cilj: Obezbeđivanje dodatne podrške talentovanoj deci Sedme beogradske gimnazije.

Stoga su organizovali akciju sa namerom pokretanja kluba za talentovane učenike Sedme beogradske gimnazije, u kojem će se posvetiti više pažnje njihovom individualnom razvoju. Pri tome će se koristiti mogućnosti koje deci nisu dostupne u redovnom školskom sistemu, i ekspertiza nevladinih organizacija koje imaju iskustvo rada sa talentovanom decom i mladima.

Organizovani su sastanci sa direktorkom Sedme beogradske gimnazije, na kojima je izložen plan akcije i njen cilj. Dobijena je njena saglasnost i spremnost da se pridruži DX-u na narednim sastancima sa akterima važnim za realizaciju cilja akcije zastupanja. S ovom idejom su upoznati i članovi školskog parlamenta i dobijena je njihova podrška. Na daljim sastancima dobijena je podrška i Opštine Zvezdara. Nakon dogovora sa svim relevantnim akterima, održana je prezentacija ideje *Kluba 7* pred zainteresovanim učenicima Sedme beogradske gimnazije. Predstavljena je namera da se kroz aktivnosti

kluba podstakne razvoj mlađih lidera iz oblasti nauke, umetnosti i društvenog angažmana. Dana 20. novembra je organizovan novi skup, na kojem je potpisana Sporazum o saradnji između Sedme beogradske gimnazije, Opštine Zvezdara i Kluba OPA (omladina pokreće akciju), koji će doprineti svojom ekspertizom u oblasti društvenog angažovanja mlađih. Time je klub svečano otvoren. Informacije o osnivanju kluba i njegovoj misiji su našle put do velikog broja dece i mlađih putem prezentacije na odgovarajućim internet stranicama.

Paralelno sa realizovanom akcijom, istog dana, članovi DX-a, su povodom obeležavanja dana usvajanja Konvencije o pravima deteta, organizovali i akciju pod sloganom „Važno mi je da me čuješ“. Podelom promotivnog materijala učesnicima skupa koji je organizovan povodom desetogodišnjice rada DX-a i 15 godina postojanja Centra za prava deteta, skrenuta je pažnja na važnost participacije dece i mlađih.

Šta smo postigli

Pokrenuli smo klub koji će u oblasti nauke, umetnosti i društvenog angažmana pružiti podršku mladim talentima.

Ujedinili smo predstavnike škole, lokalne samouprave i civilnog sektora oko realizacije ideje kojom se stvaraju nove mogućnosti za decu i mlade Karaburme.

Šta smo naučili

Neposredno pred započinjanje akcije, DX je dobio puno novih članova. Zajedničko osmišljavanje i izvođenje akcije je odličan način da se novi aktivisti upoznaju, da upoznaju način funkcionisanja organizacije, kao i da razviju timski duh.

Mladi aktivisti **Otvorenog kluba iz Niša** su godišnjicu usvajanja Konvencije o pravima deteta obeležili izvođenjem interaktivne predstave *Porodica Žrtvići*, koja je predstavljena u prethodnom poglavlju. Sama predstava je kreirana i prvi put izvedena u okviru projekta *Za smanjenje siromaštva: civilno društvo i odgovorna vlada*, podržanog od ambasade Kraljevine Norveške u Srbiji. Kako je tom prilikom izazvala burne reakcije publike, članovi Otvorenog kluba su odlučili da je prilagode temi akcije zastupanja (gradska budžetska izdvajanja za decu i mlade) i izvedu u okviru ovog projekta.

Pored odvijanja aktivnosti vezanih za akciju zastupanja *Unapređenje informisanosti mladih na lokalnom nivou* (opisane u prethodnom poglavlju), članovi omladinskog kluba **Osmeha** su povodom godišnjice usvajanja Konvencije organizovali i dve tribine. Prva tribina je održana 20. novembra u Vrbaškoj gimnaziji i bila je posvećena pravima deteta. Okupila je 80-toro učenika i 10-tak profesora. Publika je bila veoma zainteresovana za temu, te su postavljali pitanja i nakon oficijelnog završetka tribine. O događaju je informisana i lokalna zajednica putem izveštavanja lokalnih medija.

Druga tribina je održana na Dan ljudskih prava, 10. decembra, pod nazivom *Galerija ljudskih prava*. Tribina je održana u prostorijama Opštine Vrbas. Namena mladih volontera Osmeha je bila da temu ljudskih prava i prava deteta približe vršnjacima iz različitih marginalizovanih grupa. Stoga su publiku tribine činila deca i mladi korisnici projekata Crvenog Krsta iz Vrbasa, učenici osnovne škole za decu sa smetnjama u razvoju „Bratstvo i jedinstvo“ i deca i mladi Romi. Informacije o ovom događaju su imale i širi domet od prethodnog, pošto je tribina propraćena izveštavanjem ne samo lokalnih medija, već i jedne regionalne TV stanice.

U organizaciji obe tribine učestvovalo je 15 učenika. Bili su to vredni, radni i motivisani đaci, spremni da podele svoje znanje sa svojim vršnjacima. Tokom priprema, vladala je radna atmosfera, svi su bili zainteresovani za rad i to je rezultiralo uspešnim tribinama.

Slavica, koordinatorka omladinske grupe

Mladi aktivisti **Maštališta** su u okviru akcije zastupanja pod nazivom *Očima žirafe* (prikazane u prethodnom poglavljiju) organizovali i niz aktivnosti s ciljem obeležavanja godišnjice usvajanja Konvencije.

Dana 20. novembra je u holu Zrenjaninske gimnazije postavljena izložba na temu prava deteta. Tog dana mlađi aktivisti su održali i više sastanaka sa akterima važnim za realizaciju cilja akcije. Susreli su se sa direktorom Gimnazije i predstavnicima lokalne samouprave, sa ciljem isticanja problema neadekvatnih uslova za rekreativno bavljenje sportom i kvalitetno provođenje slobodnog vremena dece i mlađih u Zrenjaninu, informisanja o akciji i upućivanja poziva da joj se priključe. Poziv za uključenje u akciju uručen je: Načelnici Srednjebanatskog okruga, gradonačelniku

Grada Zrenjanina, članu Gradskog veća zaduženom za sport i omladinu, predstavniku Udruženja pedagoga fizičke kulture i direktoru Zrenjaninske gimnazije.

Po osnovnim i srednjim školama u gradu podeljeni su promotivni lifleti. Tom prilikom, mlađi su od volontera mogli dobiti informacije o akciji i mogućnostima da joj se pridruže. Informisanje javnosti o navedenom problemu i akciji dece i mlađih iz Maštališta, dodatno je podstaknuto izveštavanjem lokalnih medija.

Ako se mladima da adekvatan podstrek da samostalno zastupaju svoje ideje kod lokalne uprave i adekvatnih institucija, i ako dobiju od njih (makar i deklarativnu) podršku, to će predstavljati izuzetnu snagu i motiv da krenu u akciju, realizuju je uspešno i dobiju ideje za naredne aktivnosti.

Milica, koordinatorka omladinske grupe

Učešće dece u izveštavanju pred Komitetom za prava deteta

Ratifikacijom Konvencije o pravima deteta Republika Srbija je, između ostalog, preuzela i obavezu izveštavanja Komitetu za prava deteta (u daljem tekstu: Komitet) kao nadzornog tela Konvencije, o ostvarivanju prava deteta. Kako bi Komitet imao celovit uvid u ostvarivanje prava deteta, mogućnost da izveštavaju pred Komitetom imaju i organizacije civilnog društva, ombudsman, međunarodne organizacije, kao i sama deca. Komitet posebno ceni izveštavanje dece, smatrujući da se na taj način ostvaruje jedan od osnovnih principa Konvencije o pravima deteta — pravo deteta na participaciju.

Centar za prava deteta je od 2007. godine u proces izveštavanja pred Komitetom uključio i decu. Te godine je, u saradnji sa članovima Dečjeg informativno kulturnog servisa DX, Centar obrazovao *Dečju koaliciju* koja je pripremila izveštaj o ostvarivanju Konvencije o pravima deteta u Srbiji: *Prava deteta u Srbiji — kako to vide deca*. Februara 2008. godine izveštaj Dečje koalicije o sprovođenju Konvencije predstavljen je Komitetu na sastanku koji je posebno organizovan sa predstavnicima Dečje koalicije.

Tendenciju podrške deci u procesu izveštavanja pred Komitetom, Centar za prava deteta je nastavio iniciranjem izveštavanja Dečje koalicije o ostvarivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima deteta o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima deteta o učešću dece u oružanim sukobima, koji je realizovan u okviru projekta *Živeti prava deteta*. Kada govorimo o izveštavanju dece o ostvarivanju Fakultativnih protokola, onda je važno istaći da su deca iz Srbije bila među prvima u svetu koja su to učinila.

U obe situacije (izveštavanja o ostvarivanju Konvencije 2008. godine, i izveštavanja o ostvarivanju Fakultativnih protokola uz Konvenciju 2010. godine) okosnicu *Dečje koalicije* činili su članovi DX-a, uz decu i mlade koji su uključeni u programe drugih organizacija, ustanova, škola i lokalne zajednice. Vodilo se računa da i predstavnici osetljivih grupa dece i mlađih budu uključeni u proces, pa su tako u rad koalicije bila uključena i deca koja žive i/ili rade na ulici, deca sa smetnjama u razvoju, kao i deca bez roditeljskog staranja.

Prilikom izveštavanja po Fakultativnim protokolima, *Dečja koalicija* je brojala 12 članova iz Beograda i okolnih mesta, uzrasta od 12 do 18 godina. Dečja koalicija sprovedla je istraživanje o informisanosti dece i njihovim stavovima o temama koje obuhvataju Fakultativni Protokoli, a koje je bilo sastavni deo Alternativnih izveštaja. Kako bi se osnažili za ovaj proces, bili su prvo informisani o pravima i osnovnim pojmovima iz Protokola, kao i o mogućim načinima ispitivanja stavova. Na osnovu dobijenih informacija, deca su uz podršku projektnog tima Centra za prava deteta definisala koju vrstu podataka će prikupljati i na koji način. Istraživanje je realizovano kroz šest fokus grupa sa decom iz beogradskih osnovnih škola, decom sa smetnjama u razvoju, decom koja žive i/ili rade na ulici, decom bez roditeljskog staranja i decom i mladima uključenim u različite programe Kancelarije za mlade opštine Palilula. U fokus grupama je učestvovalo

ukupno 53 dece i mladih između 12 i 18 godina, od čega 20 dečaka i 33 devojčice.

Osim fokus grupa, u okviru ovog istraživanja obavljena je i analiza uključenosti dece i mladih u Fejsbuk grupe koje zagovaraju mržnju prema bilo kojoj posebnoj grupaciji (drugom narodu, drugom polu, homoseksualcima, pripadnicima drugih religija, itd), analiza mogućnosti pristupa ovakvim grupama, kao i analiza aktivnosti mladih na tim grupama (da li mladi samo komentarišu ili koriste Fejsbuk za preduzimanje konkretnih akcija, npr. organizovanje okupljanja i sl).

Krajem 2009. godine Alternativni izveštaji dostavljeni su Komitetu. Februara 2010. godine predstavnici *Dečje koalicije* su, zajedno sa predstvincima *Koalicije za monitoring prava deteta u Srbiji*, predstavili članovima Komiteta Alternativne izveštaje.

*Kada smo saznali da ćemo predstavljati naš izveštaj
o Fakultativnim protokolima uz Konvenciju pred Komitetom u Ženevi,
bili smo veoma uzbudeni, ali i uplašeni. Pomoglo nam je to što smo imali
od koga da saznamo više o samom procesu predstavljanja izveštaja, o
tome kako će članovi Komiteta da se ponašaju prema nama i o tome
kako mi treba da se ponašamo. Takođe je bilo od velike pomoći to što smo
imali priliku da izveštaj predstavimo na dve konferencije za novinare
pre nego što smo otišli u Ženevu. Na taj način smo se bolje upoznali
sa javnim nastupom i stekli smo početno samopouzdanje.²*

² Izjava deteta preuzeta iz publikacije V. Marković, V. Begović, L. Marković, D. Begović, N. Vučković Šahović, M. Petrović, M. Golić: *Učešće dece u izveštavanju pred komitetom za prava deteta*; Centar za prava deteta; Beograd; 2011.

Biti dete i videti ljude koji se profesionalno bave pravima dece, a i diplomatijom, kako zapisuju ono što vi govorite i pokazuju interesovanje za ono što vi govorite, zaista je divno i uliva vam osećanje da zaista činite nešto važno u vezi sa pitanjima kojima se bavite.³

Na preporuku Komiteta, *Dečja koalicija* je Alternativne izveštaje narednih meseci predstavila deci koja su učestvovala u ispitivanju. Tom prilikom su i zajednički identifikovane teme na osnovu kojih je dalje moguće realizovati različite vrste akcija na lokalnom i nacionalnom nivou. Alternativni izveštaji su predstavljeni i široj javnosti, kroz razne promotivne aktivnosti (gostovanja u medijima, učešća na konferencijama i okruglim stolovima, publikovanje izveštaja na internetu, itd).

³ ibid

Početkom 2012. godine, članovi DX-a, Otvorenog kluba iz Niša i dece okupljene oko Užičkog centra za prava deteta, počela su rad na pripremi Izveštaja o ostvarivanju prava deteta u Republici Srbiji iz ugla dece i mladih.

Kako bi se pomenute grupe dece i mladih pripremile za ovaj proces, prvo su upoznati sa prethodnim izveštajem dece *Prava deteta u Srbiji — kako to vide deca* i preporukama Komiteta za prava deteta.

I ovog puta je planirano da osnov za izradu izveštaja budu rezultati ispitivanja stavova dece i mladih o ostvarivanju njihovih prava.

Na nivou sve tri grupe definisano je šest oblasti koje su deca identifikovala kao prioritete za proces izveštavanja (zdravstvena zaštita, obrazovanje, vršnjačko nasilje, nediskriminacija, kultura nenasilja — bezbedno okruženje, učešće dece), imajući u vidu prethodni izveštaj Dečje koalicije i preporuke Komiteta. Na osnovu toga je razvijen upitnik koji je primjenjen pri ispitivanju. Pripremajući upitnik, mladi aktivisti su obavili konsultacije i sa drugim grupama dece i mladih, posebno se trudeći da uključe decu iz osetljivih grupa (romsku populaciju, decu koja žive i/ili rade na ulici, decu sa smetnjama u razvoju...).

Ispitivanje je obuhvatilo 1358 dece i mladih uzrasta 12–18 godina, iz 10 gradova (Beograd, Niš, Užice, Vrbas, Zrenjanin, Novi Sad, Kraljevo, Zaječar, Loznica, Prijepolje). Među njima su i deca i mladi iz osjetljivih grupa: deca i mladi koji žive u domovima za decu bez roditeljskog staranja, romska deca i mladi, deca i mladi koji žive ili rade na ulici, kao i deca i mladi sa smetnjama u razvoju. Od toga je 49% ispitanika muškog pola, a 51% ženskog pola.

Mladi aktivisti su uz pomoć koordinatora grupa sprovedli analizu dobijenih podataka i pripremili „*Izveštaj o ostvarivanju prava deteta u Republici Srbiji iz ugla dece i mladih*“. U tom procesu su imali podršku Centra za prava deteta, Koalicije za monitoring prava deteta u Srbiji i organizacije Save the Children.

Predstavnici grupa dece i mladih su 21. decembra 2012. na sastanku održanom u Kancelariji za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije predstavili „*Izveštaj o stanju prava deteta u Republici Srbiji iz ugla dece i mladih*“. Ispred Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije prisutne je pozdravila pomoćnica direktora Suzana Paunović. Takođe, na petom redovnom sastanku Odbora za prava deteta Narodne skupštine Republike Srbije održanom 18. decembra 2012. godine predsednica Centra za prava deteta informisala je narodne poslanike o pripremljenom izveštaju dece i mladih. Tom prilikom zamoljena je da izveštaj dostavi Odboru za prava deteta preko sekretarijata, što je i učinjeno. Predstavnici Odbora za prava deteta pokazali su interesovanje da ih sama deca i mladi i lično upoznaju sa izveštajem, pa je u tom smislu u Nacrtu plana rada Odbora za prava deteta za 2013. godinu predviđeno javno slušanje u organizaciji Odbora za prava deteta na kome će biti predstavljen Nacrt državnog izveštaja, kao i „*Izveštaj o ostvarivanju prava deteta u Republici Srbiji iz ugla dece i mladih*“ koji će predstaviti deca i mladi.

Kratak pogled na rezultatate ispitivanja stavova dece i mladih o ostvarivanju prava deteta

Kako bismo čitaocima pružili priliku da steknu barem delimični uvid u mišljenje dece i mladih o ostvarenosti njihovih prava u Srbiji, izdvojili smo neke ilustrativne rezultate sprovedenog istraživanja.

Pošto su mladi aktivisti uključeni u ovo istraživanje naveli da ih je iznenadio stav vršnjaka prema kvalitetu obrazovanja u Srbiji, navodimo neke rezultate iz ove oblasti.

Ostvarivanje prava deteta na obrazovanje

Neki od najznačajnijih rezultata:

- ▶ Većina dece i mladih smatra da u školi imaju priliku da napreduju u skladu sa svojim mogućnostima. Međutim, pri kraju srednje škole oni koji tako misle prestaju da budu većina. Vrlo slično se dešava i sa zadovoljstvom učenika primenjivošću znanja stečenih u školi — što su deca starija, manje su zadovoljna, pa pri kraju srednje škole broj zadovoljnih padne ispod 50%.
- ▶ Zadovoljstvo učenika radom nastavnika opada sa 70% u osnovnoj školi na 40% u srednjoj.
- ▶ Oko polovine dece i mladih se izjašnjava da je školsko gradivo blisko njihovim interesovanjima, a taj procenat se takođe smanjuje sa uzrastom.

Obaveza roditelja da očuva bezbednost deteta i različita ponašanja kroz koja to roditelji postižu, koja deca često doživljavaju kao kontrolišuće, bila je provokativna tema na fokus grupama prilikom komentarisanja Prednacrta zakona o pravima deteta. Iz tog razloga predstavljamo podatke dobijene ovim istraživanjem, koji govore o tome šta deca i mladi misle o poštovanju njihove privatnosti od strane roditelja, u njihovim naporima da očuvaju bezbednost deteta.

Bezbednost i privatnost dece i mlađih u odnosu sa roditeljima/starateljima

Najznačajniji rezultati:

- ▶ Oko 40% roditelja/staratelja kažnjava decu ograničavanjem izlazaka, a oko 30% udaranjem.
- ▶ Oko 17% roditelja/staratelja proverava telefonsku komunikaciju svoje dece, dok samo njih 7% ispoljava zainteresovanost za njihovu internet komunikaciju.
- ▶ Što su deca starija, roditelji im manje proveravaju telefone i Fejsbuk, ali im češće ograničavaju izlaska.

Više grupa mlađih aktivista je tokom projekta izdvojilo problem prisutnosti nasilja, njegovog nedovoljnog prepoznavanja od strane vršnjaka i nepreduzimanja koraka da se ono spreči. Stoga, navodimo šta deca i mlađi misle u ovoj oblasti.

Doživljaj bezbednosti životnog okruženja dece i mlađih

Najznačajniji rezultati:

- ▶ 1/2 ispitane dece i mlađih doživela je neprijatnosti i uznemiravanja preko telefona, a oko trećina preko interneta.
- ▶ Više od polovine dece i mlađih doživelo je da neko namerno ošteti njihove stvari i imovinu.
- ▶ 2/5 dece i mlađih je doživelo da ih neko udari na nekom javnom mestu (van kuće).
- ▶ 1/5 dece i mlađih doživela je nasilno oduzimanje novca.
- ▶ Svaki deveti dečak bio je žrtva napada uz upotrebu oružja.

Spremnost dece i mladih da prijave doživljeno vršnjačko nasilje

Najznačajniji rezultati:

- ▶ Pri odlučivanju kome bi prijavili fizičko, psihičko ili seksualno nasilje od strane svojih vršnjaka, većina dece i mladih najviše poverenja ima u roditelje (njih 3/4), znatno manje u policiju, razredne starešine, drugove i školskog psihologa (oko 30%), a postoji i izvestan, iako mali, broj dece i mladih (oko 5%) koji ne bi nikome prijavili vršnjačko nasilje.
- ▶ Na starijim uzrastima se gubi poverenje u školske psihologe i razredne starešine, a smanjuje se i spremnost na poveravanje roditeljima, dok znatno raste spremnost na poveravanje vršnjacima.

Na kraju, ali svakako ne i najmanje bitna, jeste tema participacije. Ukoliko želimo da kroz dalje akcije podstaknemo veće uključivanje dece i mladih u društveno-politički život zajednice, veoma je bitno da znamo šta oni o tome misle i šta je njima u ovoj oblasti važno. Stoga navodimo preporuke dece i mladih za unapređenje participacije. Nadamo se da će one biti koristan vodič u osmišljavanju novih akcija koje će podsticati decu i mlade da preuzimaju inicijativu i stvaraju humaniji svet.

Preporuke dece i mladih za unapređenje participacije

- ▶ Edukacija dece od najranijih dana (od vrtića) o pravima koja imaju, ali i o tome kako da koriste ta prava i kako da izraze svoje mišljenje.
- ▶ Edukacija roditelja, zaposlenih u školi i šire javnosti o značaju prava deteta na participaciju, kampanje sa ciljem podizanja svesti o važnosti ovog prava (mediji, ulične akcije, promo materijal, brošure).
- ▶ Monitoring vlasti u pogledu otvorenosti za participaciju dece i mladih.
- ▶ Formiranje više sličnih tela kao što je učenički parlament na nivou škole, a van škole nešto poput *Saveta dece* koji će učestvovati u donošenju gradskih odluka.
- ▶ Organizovanje *otvorenih časova* ili *časova za učenike* koji bi bili posvećeni učeničkim pitanjima i mišljenjima.
- ▶ Postavljanje kutije za predloge i pitanja učenika u školama.

- ▶ Reforma obrazovnog sistema kako bi se, između ostalog, obrazovanjem deci pružila znanja i veštine koje će ih osposobiti za participaciju.
- ▶ Pozivanje dece i mladih na okrugle stolove, sastanke, razgovori sa njima, ili bar pitanje za mišljenje putem upitnika i anketa.
- ▶ Kreiranje sajta ili Facebook grupe za dečja pitanja, mišljenja i predloge na nivou grada.
- ▶ Uvođenje obaveze da određeni broj razrednih časova mora da bude posvećen ovoj temi, i da se na njima ne završi sve na priči o participaciji, već da se participacija zaista primenjuje.
- ▶ Aktivno praćenje primene Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja; učenički parlament je jedino telo na nivou škole koje omogućava participaciju deci i nedopustivo je da ne postoji ili da postoji samo formalno.
- ▶ Uvođenje pravila o javnosti rada parlamenta (da predstavnici odeljenja treba da na razrednom času predstave svom odeljenju ono što je rađeno na sastancima parlamenta).
- ▶ Umrežavanje parlamenata iz različitih škola radi saradnje, zajedničkih akcija i razmene iskustava.
- ▶ Informisanje profesora o tome da članstvo u parlamentu treba da bude dobrovoljno i nezavisno od uspeha u školi.
- ▶ Stvaranje ohrabrujuće i prihvatajuće klime u školi, koja će učeničkom parlamentu stvarno omogućiti da kroz njega deca ostvare svoje pravo na participaciju.

